

PTT raportteja 231
PTT Reports 231

KAUPUNKILAISTEN SUHDE
MAASEUTUUN

Paula Horne
Pasi Holm
Anna-Kaisa Rämö
Ville Haltia

Helsinki 2011

PTT raportteja 231
Pellervon taloustutkimus PTT
Eerikinkatu 28 A
00180 Helsinki
Puh. 09-348 8844
Faksi 09-3488 8500
Sähköposti ptt@ptt.fi

ISBN 978-952-224-078-1 (painettu)
ISBN 978-952-224-079-8 (pdf)
ISSN 1456-3215 (painettu)
ISSN 1796-4776 (pdf)

Helsinki 2011

Paula Horne – Anna-Kaisa Rämö – Pasi Holm – Ville Haltia. 2011. KAUPUNKILAISTEN SUHDE MAASEUTUUN. PTT raportteja 231. 46 s. ISBN 978-952-224-078-1 (painettu), ISBN 978-952-224-079-8 (pdf), ISSN 1456-3215 (painettu), ISSN 1796-4776 (pdf).

Tiivistelmä: Tutkimuksessa tarkasteltiin kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun väestölle kohdistutun kyselytutkimuksen ja kaupunkilaisten metsästäjien ja metsänomistajien haastattelun valossa. Monissa kysymyksissä maaseudulla asuvien ja kaupunkilaisten toiveet maaseudun kehityksen suhteen eivät eronneet merkitsevästi. Kaupunkilaiset suhtautuvat tulosten mukaan maaseutuun pääosin hyvin myönteisesti. Koska usealla on lapsuuteen liittyviä muistoja maaseudusta, suhtautuminen on myös usein nostalgista, jopa romanttista. Maaseutuun liitetään yleisesti puhtaus, rauha ja luonto. Maaseudulla asuminen nähdään usein elämäntapakysymyksenä, jossa rankka työ ja työolot ovat itsestänselvyyksiä, mutta vastapainona on vapaus ja luonnonläheisyys. Suuri osa haluaisi kuitenkin asua edes osittain maalla tai viettää vapaa-aikaansa maaseutuympäristössä. Maaseutupolitiikan tavoitteiden ytimenä on elinvoimaisen ja monipuolistuvan maaseudun kehittäminen. Tässä kaupunkilaisten äänestäjien ja päätöksentekijöiden mielikuvat ja suhtautuminen maaseutuun ovat avainasemassa.

Avainsanat: *Mielikuvat, maaseutuympäristö, metsästäjät, metsänomistajat*

Paula Horne – Anna-Kaisa Rämö – Pasi Holm – Ville Haltia. 2011. THE RELATION OF URBAN DWELLERS WITH RURAL AREAS. PTT Reports 231. p 46. ISBN 978-952-224-078-1 (printed), ISBN 978-952-224-079-8 (pdf), ISSN 1456-3215 (printed), ISSN 1796-4776 (pdf).

Abstract: The study examined the relationship of urban dwellers to rural countryside. Empirical analysis was based on a survey study to the Finns in general, and on interviews with urban forest owners and hunters. The aspirations of urban and rural respondents on rural development did not differ significantly in many questions. According to the results, the urban dwellers have in general a very positive attitude towards rural environment. As many have childhood memories of countryside, attitudes are often nostalgic, even romantic. Purity, tranquillity and nature are often related to the rural environment. Living in the countryside is seen as a lifestyle, where hard work and working conditions are self evident, but in balance there is freedom and closeness to nature. Many would like to live at least partly in the countryside or spend leisure time there. The core of rural policy is development of vital and versatile countryside. In this the images and attitudes of urban voters and decision makers play a key role.

Key words: *Images, rural environment, hunters, forest owners*

ESIPUHE

Luonnonvarastrategian mukaan Suomella on luonnonvaroiltaan suhteellisen rikkaana ja osaamiseltaan korkeatasoisena maana erityisiä vahvuuksia ja intressejä edistää luonnonvarojen kestävää ja innovatiivista hyödyntämistä. Strategian mukaan tarvitaan yhteistä näkemystä pitkän aikavälin tavoitteista ja keinoista, joilla Suomi menestyy myös tulevaisuudessa. Ruuan, luonnonkuitujen ja bioenergian riittävyys ja kestävä tuotanto tulevat olemaan tämän vuosikymmenen avainkysymyksiä globaalissa mitta-kaavassa.

Suomalaisella maaseudulla on tarjota luonnonvaroja: metsiä, peltoja, mineraaleja ja puhdasta vettä. Mutta maaseudulta löytyy myös tilaa, hiljaisuutta ja luonnonläheisyyttä, joita moni suomalainen kaipaa hyvinvointinsa peruselementiksi arkielämäänsäkin. Maaseutu synnyttää myös uudenlaista yrittäjyyttä ja elämäntapoja, jos perusedellytysten säilyminen maaseudulla varmistetaan.

Maaseutupolitiikan tavoitteena on maaseudulla asuvien, toimivien ja vierailevien ihmisten hyvinvointi ikään, sukupuoleen, ammattiin tai etniseen taustaan katsomatta (Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009 – 2013). Tässä julkaisussa perehdytään etupäässä maaseudulla vierailevien ihmisten hyvinvointiin ja näkemyksiin – eli kaupunkilaisiin. Mitä mielikuvia maaseutu herättää, mikä on oma identiteetti suhteessa maaseutuun ja millaisena nähdään maaseudun tulevaisuus. Maaseudun vaikuttajien lisäksi myös kaupunkilaisten äänestäjien ja päätöksentekijöiden mielikuvat ja suhtautuminen maaseutuun ovat merkittävässä asemassa siinä, pystytäänkö Suomessa hyödyntämään maaseudun luomat mahdollisuudet täysimääräisesti.

PTT haluaa kiittää kaikkia tutkimuksen valmistumiseen myötävaikuttaneita henkilöitä ja organisaatiota. Tutkimusta on rahoittanut Keskitien Säätiö. Sitran Maamerkit-ohjelma (2010–2014) luovutti keräämäänsä väestöaineistoa tässä raportissa esitetyjä lisäanalyysyjä varten. Metsästäjäin Keskusjärjestö avusti kaupunkilaisten metsästäjien tavoittamisessa. Metsänomistajien Palvelutoimisto Helsingistä, Metsänomistajien Liitto Pohjois-Suomi Oulusta, Metsänomistajien Liitto Järvi-Suomi Kuopiosta sekä Kallaveden metsänhoitoyhdistys avustivat haastatteluiden järjestelyissä. Erityiskiitoksen haluamme esittää kaikille tutkimukseen osallistuneille metsänomistajille ja metsästäjille.

Helsingissä syyskuussa 2011

Pasi Holm
toimitusjohtaja

Paula Horne
tutkimusjohtaja

TIIVISTELMÄ: KAUPUNKILAISTEN SUHDE MAASEUTUUN

Suomen väestöstä asuu kaupunkimaisissa kunnissa 70 prosenttia ja taajaan asutuissa noin 16 prosenttia. Vajaa neljäsosa suomalaisista asuu maaseudulla. Maatalouden rakennemuutos käynnistyi Suomessa kuitenkin melko myöhään verrattuna teollistuneisiin länsimaihin ja vaikka Suomi on kaupungistunut viime vuosikymmeninä varsin nopeasti, kansainvälisessä mittakaavassa Suomi on yhä melko maaseutumainen maa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun väestölle kohdistetun kyselytutkimuksen ja kaupunkilaisten metsästäjien ja metsänomistajien haastattelun valossa. Monissa kysymyksissä maaseudulla asuvien ja kaupunkilaisten toiveet maaseudun kehityksen suhteen eivät eronneet merkittävästi.

Kaupunkilaiset suhtautuvat tulosten mukaan maaseutuun pääosin hyvin myönteisesti. Hyvin harva myöskään kokee, että maaseudulla ei olisi merkitystä omalle elämälle tulevaisuudessa. Koska usealla on lapsuuteen liittyviä muistoja maaseudusta, suhtautuminen on myös usein nostalgista, jopa romanttista. Esimerkiksi maataloutta ei toivota tehostettavan tulevaisuudessa. Maaseutuun liitetään yleisesti puhtaus, rauha ja luonto. Maaseudulla asuminen nähdään usein elämäntapakysymyksenä, jossa rankka työ ja työolot ovat itsestänselvyyksiä, mutta vastapainona on vapaus ja luonnonläheisyys.

Suuri osa haluaisi kuitenkin asua edes osittain maalla tai viettää vapaa-aikaansa maaseutuympäristössä. Maaseudulla halutaan käydä useammin kuin nykyisin on mahdollisuus. Monelle kaupunkilaiselle maaseutu merkitsee ennen kaikkea rentoutumisen paikkaa. Yhtä lailla monille maaseutu tarjoaa mielekästä toimintaa harrastusten tai maanomistajuuden myötä.

Maaseutupolitiikan tavoitteiden ytimenä on elinvoimaisen ja monipuolistuvan maaseudun kehittäminen. Tähän tavoitteeseen politiikka pyr-

kii yhdistämällä erilaisia kehittämistyön välineitä. Yksi keskeisistä politiikan välineistä on kaupungin ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen kehittäminen ja hyödyntäminen maaseudun elinvoiman turvaamisessa. Tässä kaupunkilaisten äänestäjien ja päätöksentekijöiden mielikuvat ja suhtautuminen maaseutuun ovat avainasemassa.

SUMMARY: THE RELATION OF URBAN DWELLERS WITH RURAL AREAS

About 70 per cent of Finland's population lives in urban municipalities and about 16 per cent in semi-urban areas. Less than a quarter of the Finns live in rural areas. In Finland the structural change in agriculture began relatively late as compared to the other industrialized Western countries. Although Finland has urbanized in recent decades fairly rapidly, on an international scale Finland is still quite a rural-like land.

This study examined the relationship between urban population to rural areas in the light of a citizen survey and interviews with urban forest owners and hunters. In many issues the aspirations of rural and urban dwellers for the rural development did not differ significantly.

The results suggest that in general the urban dwellers have a very positive attitude towards rural areas. Only a minority feel that the countryside would not be relevant part of their life in the future. As many associated countryside with childhood memories, the attitude is also often nostalgic, even romantic. For example, heavy increase in the efficiency of agricultural production is not desired in the future. In general urban dwellers link countryside with cleanliness, peace and nature. Livelihood in countryside is often seen as a lifestyle issue, where hard work and working conditions are self-evident, but counterbalanced by the freedom and closeness to nature.

A majority would like to live in rural areas at least partly, or to spend parts of their free time in a rural environment. Many would prefer to visit rural areas more frequently than is currently possible. For many urbanites, countryside represents a place for relaxation above all. Equally, for many rural areas provide meaningful leisure activities through their hobbies or ownership of land.

The core objective of the Rural Policy is a vibrant and diversifying rural development. The policy seeks to achieve this objective by combining a variety of development tools. One of the key policy instruments is the development and utilization of the interaction between rural and urban areas in order to safeguard rural vitality. In this task, the perceptions and attitudes of urban voters and decision-makers towards the countryside have a key role.

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ: KAUPUNKILAISTEN SUHDE MAASEUTUUN	i
SUMMARY: THE RELATION OF URBAN DWELLERS WITH RURAL AREAS.....	iii
1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	1
2.2 Suomen viimeaikainen aluekehitys.....	2
2.3 Kaupunkilaisten mielikuvat maaseudusta.....	8
2.4 Metsänomistus kaupunkilaisen maaseutusuhteen perustana	11
2.5 Metsästysharrastuksen kautta syntyvä suhde maaseutuun.....	16
3. KAUPUNKILAISTEN ASENTEET MAASEUTUA KOHTAAN – KYSELYTUTKIMUS.....	18
3.1 Kyselytutkimuksen toteutus.....	18
3.2 Vastaaajan identiteetti ja asuinpaikka	18
3.3 Asutuksen säilyminen maaseudulla	21
3.4 Mielikuva maaseudusta	22
3.5 Maaseudun merkitys tulevaisuudessa koko Suomelle.....	22
3.6 Maaseudun merkitys tulevaisuudessa itselle.....	26
4. METSÄNOMISTAJIEN JA -METSÄSTÄJIEN SUHTAUTUMINEN MAASEUTUUN – HAASTATTELUTUTKIMUS.....	28
4.1 Haastattelututkimuksen toteutus	28
4.2 Haastateltujen suhde harrastukseensa	28
4.3.1 Metsänomistajat	28
4.2.2 Metsästäjät	31
4.3 Mielikuva maaseudusta	33
4.4 Maaseudulla asuvat ihmiset	35
4.5 Maaseudun elinkeinot	36
4.6 Maalla asuminen.....	38
4.7 Sosiaaliset siteet maaseutuun	39
4.8 Käynnit maaseudulla.....	40
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	41
LÄHTEET.....	43

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Maaseutu on syvällä kansamme mielenmaisemassa, sillä useat suomalaisista ovat asuneet maaseudulla lapsuutensa tai viettäneet siellä loma-aikojaan. Tyypillinen suomalainen asuu kaupungissa, mutta on kuitenkin ensimmäisen polven maaltamuuttaja tai tämän jälkeläinen. Maaseudun sosioekonomisten rakenteiden muutos on ollut hyvin nopeaa 1990- ja 2000-luvuilla, ja maaseutu on menettänyt väestöään kaupungeille nopeasti muuttoliikkeen johdosta. Nykyisin jopa 90 prosenttia Suomen pinta-alasta on jo poismuuttoaluetta. Voimakkaimmin muuttotappio on kohdistunut harvaan asuttuun maaseutuun ja erityisesti nuoriin ihmisiin.

Lähes puoli miljoonaa kesämökkiä maaseudulla todistavat kuitenkin suomalaisten halua säilyttää maaseutujuurensa. Kaupunkilaisen mielikuva maaseudusta koostuu usein lapsuusvuosien parhaista tunnelmista ja olosuhteista, ja maaseutua kuvaa kaunis kesäpäivä nostalgisine yksityiskohtineen. Maaseudulla syntyneen ja ikänsä asuneen maaseutukuva on luultavasti aivan erilainen kuin maaseudulla vain loma-aikoina vierailevan.

Ihmisillä voi olla mielikuvia esimerkiksi maaseudun maisemasta tai elämänmenosta, vaikkei olisi ikinä maaseudulla käynytäkään. Mielikuva maaseudusta on jokaiselle henkilökohtainen ja se perustuu sekä omaan tietämykseen että kokemuksiin. Mielikuvien syntyyn vaikuttavat niin tunteet, asenteet, kokemukset, informaatio, arvot, ennakkoluulot, uskomukset kuin havainnotkin eli myös useat sellaiset seikat, joilla ei ole välttämättä minkäänlaista todellisuuspohjaa. Mielikuvat ovat merkittäviä, sillä ne vaikuttavat maaseutua koskevaan päätöksentekoon (Rouhiainen 2002). Henkilö, jolla on myönteinen kuva maaseudusta, tekee luultavasti maallamuuttopäätöksen todennäköisemmin kuin sellainen, jonka mielikuvissa maaseutu on negatiivisesti latautunut. Myös poliitikkojen ja muiden päätök-

sentekijöiden mielikuvat maaseudusta vaikuttavat maaseutua koskevien asioiden sisällöissä ja päätöksissä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun erilaisten paikkaan, toimintoihin ja sosiaalisiin verkostoihin liittyvien ulottuvuuksien mukaan. Tutkimus jakautui kolmeen osaan. Olemassa olevan tutkimuksen perusteella taustoitettiin Suomen aluekehitystä ja kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun. Johdanto-osiossa kuvataan kaupunkilaisten maaseutuun liittämiä arvostuksia sekä paikkaan, toimintoihin tai sosiaalisiin verkostoihin liittyviä tavoitteita ja arvoja. Lisäksi arvioitiin näissä tapahtuvia muutoksia demografisen kehityksen perusteella.

Sitran Maamerkit-ohjelmassa vuonna 2009 kerättyyn aineistoon perustuvassa osiossa tarkasteltiin asuinpaikan vaikutusta vastausten jakautumiseen. Tarkastelussa oli oma identiteetti, maaseudun merkitys sekä näkemys maaseudun kehittymisestä seuraavan 10 vuoden aikana.

Haastattelututkimusosiossa tarkasteltiin kolmen kaupungin - Helsingin, Kuopion ja Oulun – metsänomistajien ja metsästäjien suhdetta maaseutuun. Erityisesti tarkasteltiin suhdetta ja asennetta maaseudun elinkeinoin ja maaseutuun mahdollisena asuinympäristönä ja sosiaalisena verkostona.

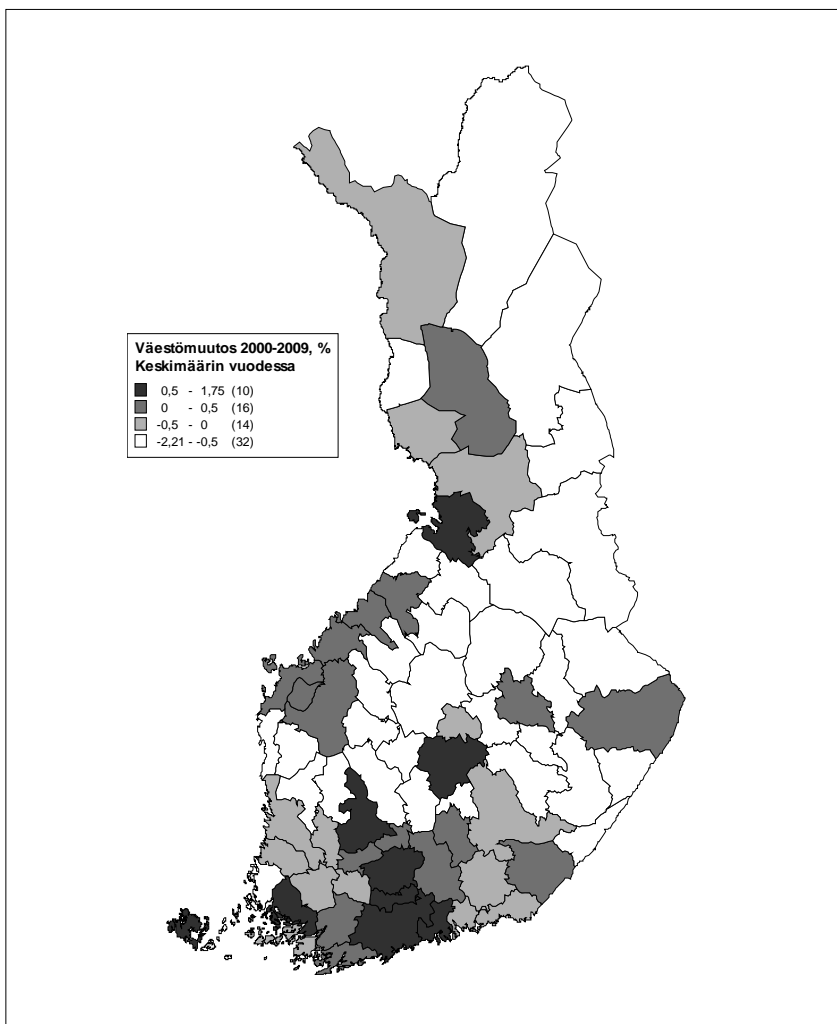
2.2 Suomen viimeaikainen aluekehitys

Merkittävää väestönkasvua on tapahtunut 2000-luvulla lähinnä pääkaupunkiseudulla, Pirkanmaalla sekä Turun, Jyväskylän ja Oulun alueella (kuvio 1). Lappi, Kainuu sekä laajat alueet Itä- ja Keski-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa ovat olleet muuttotappioalueita.

Maatalouden rakennemuutos käynnistyi Suomessa melko myöhään verrattuna teollistuneisiin länsimaihin ja vaikka Suomi on kaupungistunut viime vuosikymmeninä varsin nopeasti, kansainvälisessä mittakaavassa Suomi on yhä melko maaseutumainen maa. Vajaa neljäsosa suomalaisista asuu maaseudulla. Kaupunkimaisissa kunnissa asuu 70 prosenttia väestöstä ja taajaan asutuissa noin 16 prosenttia.

Alueiden välillä tapahtuu jatkuvasti monenlaista vuorovaikutusta. Ihmisiin ja heidän valintoihinsa suoraan sidottuja toimintoja ovat esimerkiksi muuttoliike ja työmatkaliikenne eli pendelöinti.

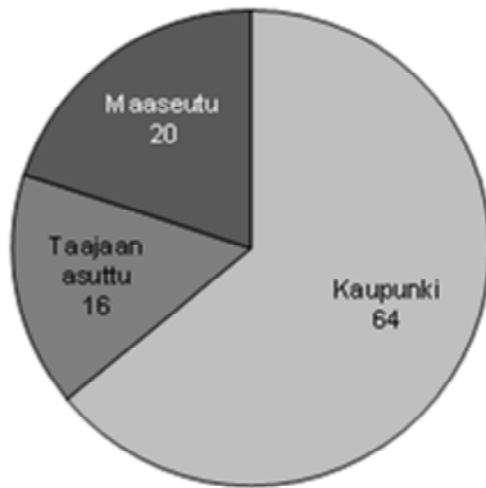
Muuttoliikkeen lähtö- ja tulovirtojen tarkastelu antaa hyvän kuvan maaseutu- ja kaupunkialueiden välisistä muutoista. Taulukko 1 kertoo, että maaseudulle muutetaan kaikilta alueilta. Kuusi kymmenestä maallemuuttajasta on lähtöisin kaupungista, mutta myös taajaan asutuista kunnista muutetaan maaseudulle (kuvio 2). Maaseutualueidenkin välinen muutto on vilkasta. Maaseudulta muutetaan enimmäkseen kaupunkiin, joka on kohteena lähes kahdella kolmasosalla lähtömuuttajista. Vaikka muuttajien määrä vaihtelee vuosittain, nämä suhteelliset osuudet ovat pysyneet melko vakaana jo pitkään.

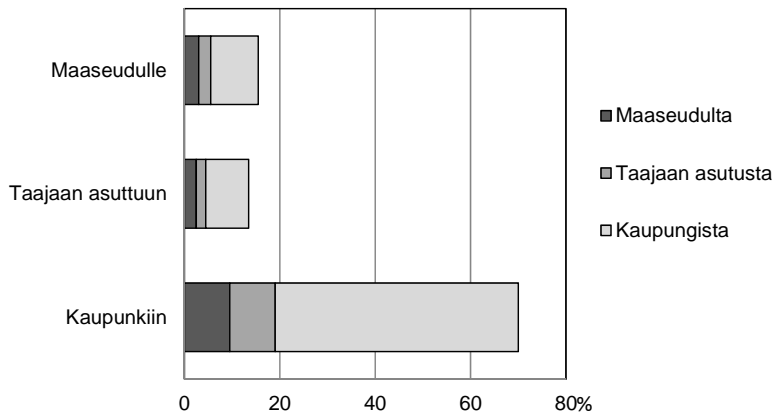
Kuvio 1. Väestömuutos seutukunnittain

Taulukko 1. Maan sisäinen muuttoliike kaupunki- ja maaseutualueiden välillä v. 2008, henkeä

2008		Tuloalue		
Lähtöalue	Kaupunki	Taajaan asuttu	Maaseutu	Yhteensä
Kaupunki	138591	27104	23385	189 080
Taajaan asuttu	28095	5584	5680	39 359
Maaseutu	27299	6039	7255	40 593
Yhteensä	193 985	38 727	36 320	269 032
Nettomuutto	4 905	-632	-4 273	0

Kuvio 2. Maaseudulle muuttaneiden lähtöalue v. 2008, % maaseudulle muuttaneista

Kuvio 3. Muuttovirtojen voimakkuus ja eri alueille muuttajien lähtöalue

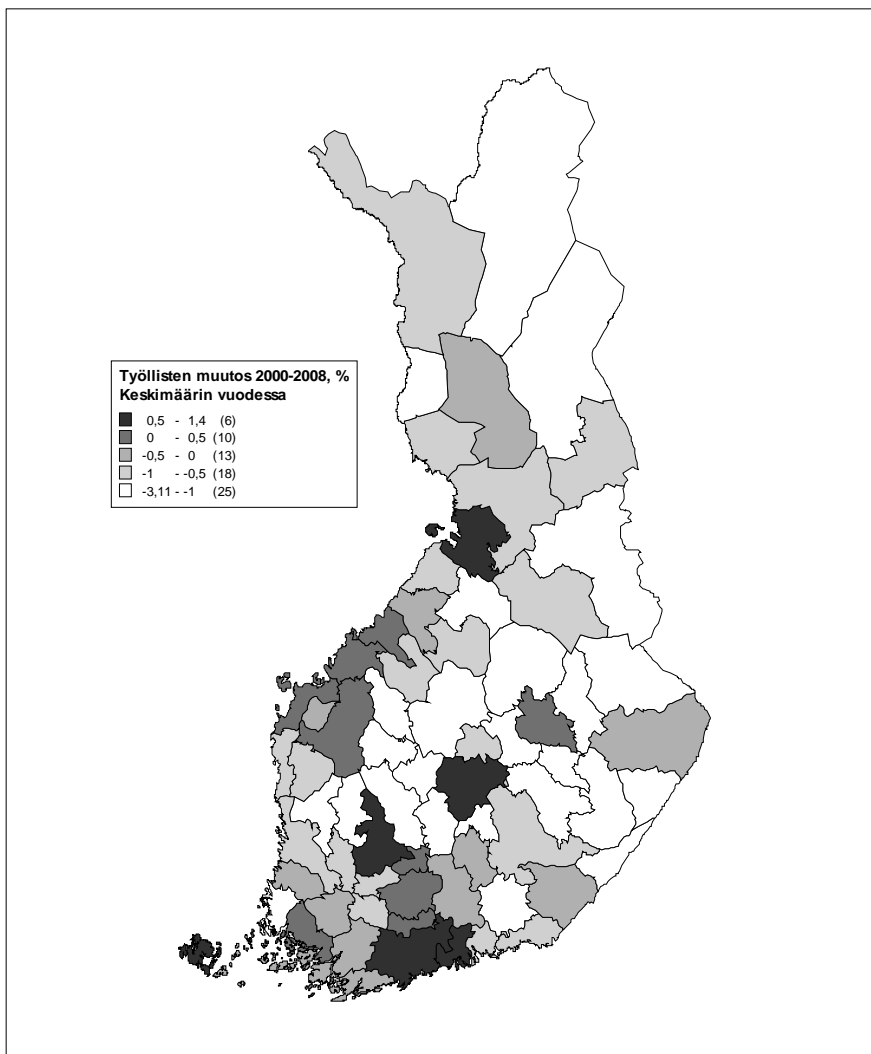
Taulukko 2. Eri aluetyypeissä työssäkäyvät

2007		Tuloalue		
Lähtöalue	Kaupunki	Taajaan asuttu	Maaseutu	Yhteensä työllisiä asukkaita
Kaupunki	1 583 904	45 845	34 035	1 663 784
Taajaan asuttu	110 438	232 863	13 364	356 665
Maaseutu	92 472	18 583	237 562	348 617
Yhteensä työpaikkoja	1 786 814	297 291	284 961	2 369 066
Muilta alueilta pendelöinti	123 030	-59 374	-63 656	0

Huom: Diagonaalilla olevat luvut sisältävät kaikki samassa kuntatyyppissä työssäkäyvät, riippumatta ylittääkö työmatka asuinkunnan rajat

Lisäksi alueiden välillä on myös työmatkaliikennevirtoja. Kaupungista maaseudulla työssä käy yli 30 000 henkeä, mikä on noin 10 prosenttia maaseudun työpaikoista (taulukko 2). Maaseudulla asuvia käy kaupungeissa työssä yli 90 000 henkeä eli kaupunki tarjoaa maaseudulla asuville työpaikkoja, mutta toisaalta maaseutu tarjoaa kaupungeille työntekijöitä. Toisin sanottuna noin viitisen prosenttia kaupungin työpaikoista täytetään maalla asuvilla. Kaupungeista virtaa maaseudulle myös huomattavia tulovirtoja työntekijöiden mukana. Eräiden arvioiden mukaan kyse on jopa miljoonista euroista vuosittain (ks. Palttila ja Niemi, 2003)

Työllisyys on kehittynyt alueellisesti samaan tapaan kuin väestö. Työllisyys on 2000-luvulla lisääntynyt varsin hyvin pääkaupunkiseudulla sekä Tampereen, Jyväskylän ja Oulun seuduilla (kuvio 4). Näillä alueilla työllisyyden vuosikasvu on ollut keskimäärin 0,5 – 1,4 prosenttia. Pientä työllisyyden lisääntymistä, alle 0,5 prosenttia vuodessa, on ollut Turun ja Kuopion seuduilla sekä laajasti Pohjanmaalla.

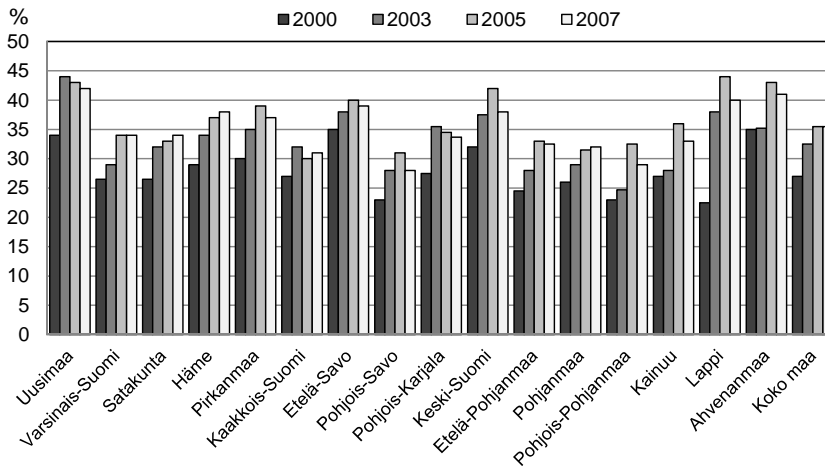
Kuvio 4. Työllisyyskehitys seutukunnittain

Alle 250 henkilön pienet ja keskisuuret (pk) yritykset työllistävät reilut 60 prosenttia kaikista yksityisen sektorin työntekijöistä. Kaikista Suomen noin 263 000 yrityksestä (pl. maa- metsä- ja kalatalous) 99 prosenttia on pk-yrityksiä (Tilastokeskuksen yritysrekisteri). Pk-yritysten menestyminen on keskeinen keino parantaa työllisyyttä kaupungeissa, taajamissa ja maaseudulla. Vajaa kolmannes kaikista yrityksistä toimii Uudellamaalla (taulukko 3). Väestömäärään suhteutettuna eniten yrityksiä on Uudellamaalla, Itä-Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Muissa maakunnissa on väestöön suhteutettuna keskimääräistä vähemmän yrityksiä. Alle 10-henkilön mikroyritysten osuus kaikista yrityksistä on keskimääräistä selvästi korkeampi Itä-Uudellamaalla, Etelä-Pohjanmaalla, Lapissa, Kanta-Hämeessä, Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa.

Aluetalouden selkäranka maaseudulla on luonnollisesti maatalous. Suomessa on tällä hetkellä 62 300 aktiivista maatilaa (PTT-suhdannekuva, 2010). Pyykkönen ym. (2010) ovat arvioineet maatilojen määrän vähenevän 45 000:een vuoteen 2020 mennessä. Maatalous työllistää 84 000 henkilövuotta. PTT:n arvion mukaan 15 - 20 prosenttia työpanoksesta on

Taulukko 3. Yritykset maakunnittain 2008.

	Lukumäärä	Osuus yrityksistä	Asukasta/yritys	Mikroyritysten osuus
Uusimaa	83 006	31,6 %	17,0	92,4 %
Itä-Uusimaa	5 281	2,0 %	17,7	95,0 %
Varsinais-Suomi	24 766	9,4 %	18,6	93,6 %
Etelä-Pohjanmaa	10 083	3,8 %	19,2	94,1 %
Satakunta	11 242	4,3 %	20,3	93,6 %
Pirkanmaa	23 436	8,9 %	20,5	93,9 %
Päijät-Häme	9 538	3,6 %	21,1	93,5 %
Lappi	8 520	3,2 %	21,6	94,3 %
Keski-Pohjanmaa	3247	1,2 %	21,9	93,3 %
Kanta-Häme	7 902	3,0 %	21,9	94,3 %
Pohjanmaa	8 028	3,1 %	21,9	93,1 %
Etelä-Savo	7 106	2,7 %	22,0	94,4 %
Keski-Suomi	11 714	4,5 %	23,2	94,3 %
Kymenlaakso	7 422	2,8 %	24,6	93,3 %
Etelä-Karjala	5 425	2,1 %	24,8	93,5 %
Pohjois-Karjala	6 616	2,5 %	25,1	93,7 %
Pohjois-Savo	9 821	3,7 %	25,3	93,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	14 846	5,6 %	26,0	93,0 %
Kainuu	3 033	1,2 %	27,4	92,5 %
Koko maa	263 001		20,3	93,3 %

Kuvio 5. Monialaiset maatilat TE-keskuksittain

palkkatyötä. Maatilat ovat asteittain muuttuneet aikaisempaa monialaisemmiksi (kuvio 5). Vuonna 2000 kaikista maataloista 30 prosenttia ja vuonna 2007 35 prosenttia oli monialaisia. Uudellamaalla, Lapissa ja Ahvenanmaalla 40 prosenttia tiloista on monialaisia.

2.3 Kaupunkilaisten mielikuvat maaseudusta

Maaseutumielikuvia on monenlaisia ja niitä voidaan aiempien tutkimusten perusteella jaotella muun muassa siten, että maaseutu mielletään resurssina, rasitteena tai virkistysalueena. Maaseutu voidaan mieltää maa- ja metsätalouden kautta resurssina eli raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuotantopaikkana. Maaseutua on hahmotettu maatalouden kautta siten, että maatalous on käsitteellisesti “varastanut” koko maaseudun: maaseutua on siellä, missä harjoitetaan maa- ja metsätaloutta sekä ehkä metsästystä ja kalastusta. Muut kuin primäärielinkeinojen harjoittajat ovat jääneet tällä tavoin määritellyllä maaseudulla varsin vähälle huomiolle. Toisin sanoen maaseutu ja maatalous käsitetään miltei synonyymeiksi.

Maaseutu voi näyttäytyä myös rasitteena, sillä esimerkiksi Apon (1996) mukaan maaseutua on käsitelty enemmän negatiivisissa kuin positiivisissa yhteyksissä. Maaseudulle on jouduttu pumpaamaan rahaa, joka on pois kaupunkilaisten kukkaroista. Maaseutuelinkeinot eivät ole myöskään riittävän sopusoinnussa luonnonympäristön ja eläimistön kanssa, sillä lan-

noitteet rehevöittävät vesistöjä, metsätalous tuhoaa aarniometsiä ja turkiseläinten tarhaus tuottaa kärsimystä eläimille. Usein maaseutuun yhdistetään myös luonto ja kauniit maisemat. Maaseutu näyttäytyy luonnonympäristönä, erämaana tai virkistysalueena, joissa vietetään kaupunkielämän vastapainona loma- ja vapaa-aikaa. Edellä mainittujen aihepiirien lisäksi eräs maaseutuun ja maalaisuuteen liittyvä teema on eräänlainen vaihtoehtoisuuden mahdollisuus. Maaseutu on väljän asumisympäristön tai vaihtoehtoisen elämäntavan paikka (Bryden 2001). Kaupungistuvassa yhteiskunnassa muutto maaseudulle tarjoaa väljemmän, puhtaamman, rauhallisemman ja turvallisemman elinympäristön (Rouhiainen 2002).

Tutkimusten mukaan maaseudun vetovoimaisuus pohjautuu ainakin fyysisten tekijöiden kuten luonnonläheisyyden ja riittävän suuren oman tilan sekä erilaisten arvojen kunnioittamiseen. Ominaisuuksissa korostuvat asuinympäristön rauhallisuus, viihtyvyys, yksityisyys ja luonto. Myös perhemuodoilla ja elämäntilanteilla on merkitystä maaseudun vetovoimaisuuteen (Laasanen 2008). Matkailuun sisältyy maaseudulla runsaasti mahdollisuuksia, sillä nykyisin entistä useampi maaseudulla liikkuja on vapaa-ajan asuja tai matkailija. Maaseudusta onkin tullut loma-asumisen ja virkistäytymisen paikka.

Maaseudun tehtäviä eivät määrittelekään vain maalla asujat, vaan myös nämä uudet ryhmät, jotka odottavat luonnolta muun muassa monimuotoisuutta ja runsasta riistaa. Rannikon (2006) mukaan maaseudun uudet tehtävät tulisi toteuttaa niin, että ne toisivat paikallisille ihmisille lisää työtä ja toimeentulomahdollisuuksia, paikallisesti kestäväällä tavalla. Tulevaisuudessa elinkeinoelämän tarpeet saattavat maaseudulla vaikuttaa aikaisempaa enemmän metsien ja luonnonsuojelualueiden käyttöön. Palveluiden osuus maaseutualueiden työpaikoista on runsas puolet, kun se kaupungeissa on noin kolme neljäsosaa (Maa- ja metsätalousministeriö 2000). Toimivan ja elinvoimaisen maaseudun kannalta palvelualojen työpaikat ovat jatkossa merkittäviä. Mikäli palvelutaso alenee, alenee maaseudun vetovoimaisuus asuin- ja työpaikkana. Palvelujen väheneminen koskettaa paitsi maaseudun väestöä, myös niitä kaupunkilaisia, jotka viettävät suuren osan vapaa-ajastaan maaseudulla.

Kaupungistumisesta huolimatta luonnolla on edelleen keskeinen merkitys asumiseen ja vapaa-aikaan liittyvissä toiveissa ja tarpeissa. Kaupunkirakenteen tiivistäminen supistaa usein viheraluekokonaisuuksia ja samalla hävittää asukkaiden arvostamia luonto-ominaisuuksia. On huomattava,

että viheralueiden koettuihin laatuihin rakentamisella on hyvin erilainen vaikutus. Alueen luonne ja mahdollisuudet virkistyskokemuksiin voivat muuttua olennaisesti alueiden pirstoutuessa ja pienentyessä. Esimerkiksi asukkaiden toivomaa rauhaa ja hiljaisuutta sekä metsäntuntua voi löytyä vasta suhteellisen laaja-alaisilta viheralueilta, etenkin jos käyttäjiä on paljon (Pelkonen ja Tyrväinen 2005, Tyrväinen ym. 2007).

Palveluita, työpaikkoja, hyviä liikenneyhteyksiä ja luontoa ei toki kaikkea voida tarjota yltäkyllin samalla alueella. Alkuperäistä ja aitoa luontoa hiljentymiseen ja rauhoittumiseen joudutaan hakemaan jatkossa yhä useammin kasvukeskusten ulkopuolelta. Kaupunkirakenne itsessään ja kaupungin viheralueiden väheneminen aiheuttavat ainakin osaltaan sen, että kaupunkilaiset hakeutuvat kaupungin ulkopuolisille luontokohteille.

Tyrväinen ym. (2007) selvittivät tutkimuksessaan viheralueiden merkitystä kaupunkilaisille sekä sitä, kuinka hyvin nykyiset kaupunkiviheralueet vastaavat asukkaidensa luontotarpeisiin. Kysely kohdennettiin yhteensä 3 000 asukkaalle Tampereen ja Helsingin kaupungeissa. Tutkimuksen mukaan asukkaat ovat sopeutuneet kaupunkiympäristöön eri tavoin. Osa kaupunkilaisista on sopeutunut rakennettuun ympäristöön hyvin, ja nykyinen viheraluetarjonta näyttäisi tyydyttävän heidän luontotarpeensa. Tällaisia urbanisoituneita kaupunkilaisia on kuitenkin vielä vähän, ja vastaavasti urbaaniin asuinympäristöön ainakin jossain mielessä sopeutumattomia luontoa asuinympäristössä arvostavia asukkaita puolestaan selvästi enemmän. (Tyrväinen ym. 2007).

Vaikka suomalaisissa kaupungeissa on eurooppalaisen mittapuun mukaan melko runsaasti viheralueita, kaupungin luontokohteet nähdään usein käytöltään tarkemmin määrittelemättömiksi alueiksi, jotka voidaan ottaa esimerkiksi rakennuskäyttöön (esim. Tiitola 2000, Hentilä ja Joki-Korpela 2004). Kaupunkisuunnittelussa luonto ja sen tuottamat ympäristötyötyöt ovat usein alisteisia yhdyskuntasuunnittelun teknis-taloudellisille tavoitteille (esim. Tyrväinen 1999, Van Herzele ja Wiedemann 2002), minkä vuoksi ne eivät yksinään riitä tyydyttämään kaupunkilaisten luontotarpeita.

Maaseutuun ja sen kehitykseen pyritään vaikuttamaan maaseutupolitiikan keinoin. Maaseutupolitiikka itsenäisenä käsitteenä alkoi yleistyä Suomessa vasta 1990-luvulla, kun siitä muotoutui oma erillinen politiikan lohkonsa. Maaseutupolitiikan tavoitteiden ytimenä on elinvoimaisen ja monipuolistuvan maaseudun kehittäminen. Tähän tavoitteeseen politiikka

pyrkii yhdistämällä erilaisia kehittämistyön välineitä. Yksi keskeisistä politiikan välineistä on kaupungin ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen kehittäminen ja hyödyntäminen maaseudun elinvoiman turvaamisessa. (Kahila & Saartenoja 2002).

Rannikon (2004) mukaan metsäpolitiikassa maaseudun sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan ennen muuta sitä, että metsien käytöstä päätettäessä paikallisen väestön elinmahdollisuudet otetaan huomioon. Metsätaloudessa tapahtuvat muutokset voivat vaikuttaa alueen toimeentulorakenteeseen, palveluihin sekä identiteettiin ja siten myös paikalliseen sosiaaliseen järjestelmään. Paikallinen kulttuuri sekä sosiaaliset verkostot ovat keskeisessä asemassa ympäristön muutoksia tulkittaessa. Maaseudun asukkailla ja kaupunkilaisilla tai esimerkiksi kansainvälisillä ympäristönsuojelijoilla on erilainen kulttuurillinen tausta ja elinpiiri, mikä aiheuttaa usein erimielisyyttä ja ristiriitaisuutta tulkintoihin samoista ympäristön muutoksista.

Metsänomistus ja metsästyvät sitovat sadattuhannet kaupunkilaiset maaseutuun – toiset kiinteämmin, toiset väljemmin. Oma toiminta ja siteet metsänomistukseen tai metsästykseen muokkaavat voimakkaasti kaupunkilaisten näkemystä maaseudusta. Seuraavassa tarkastellaan kirjallisuuden ja tutkimusten perusteella erityisesti metsänomistuksen ja metsästysharrastuksen aiheuttamia asenteita ja mielikuvia kaupunkilaisten suhtautumisessa maaseutuun.

2.4 Metsänomistus kaupunkilaisen maaseutusuhteen perustana

Suomen maaseudun vahvuuksia ovat runsaat metsävarat. Metsiä hakataan vuosittain huomattavasti vuotuista kasvua vähemmän. Puunmyyntitulojen ja metsätöiden lisäksi metsät tarjoavat maaseudulla tilaisuuksia ja raaka-ainetta pienimuotoiseen yritystoimintaan, mekaaniselle puunjalostukselle sekä kotimaisen energian käytön lisäämiselle. Lisäksi metsillä on tärkeä merkitys luonnon ekosysteeminä ja luonnonvaraisten eliöiden elinympäristönä sekä virkistysalueina. Metsät ovat merkittävä osa suomalaista maaseutumaisemaa ja tärkeä vetovoimatekijä matkailu- ja vapaa-ajanpalveluissa. Suomalaisista noin miljoona on yhteydessä metsänomistukseen

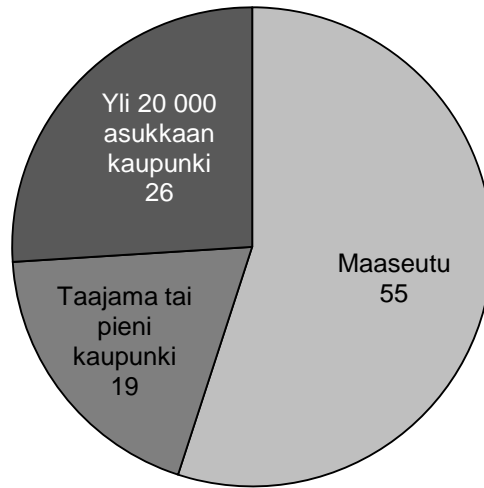
joko suoraan metsää omistamalla tai välillisesti esimerkiksi suvun omistaman metsän kautta.

Suomen metsänomistajat voidaan jakaa neljään ryhmään; yksityiset kansalaiset, valtio, yhtiöt sekä muut omistajat, joista huomattavimpia ovat kunnat ja seurakunnat. Eniten metsää on kansalaisten ja perheiden omistuksessa. Suomessa on noin 440 000 yksityistä metsätilaa. Metsänomistajien määrä on kuitenkin huomattavasti suurempi, sillä suuri osa metsätiloista on perhe- tai yhteisomistuksessa. Metsien omistusrakenteessa on suuria eroja maakunnittain. Pohjoiseen mentäessä valtion osuus kasvaa, kun taas etelässä yksityisomistus on suurempaa. Tämän vuoksi yksityismetsien puuntuotannon merkitys on suurempi kuin yksityismetsien osuus pinta-alasta: yksityiset ihmiset omistavat suhteessa järeämpää metsää kuin valtio. Noin neljä viidennestä Suomen markkinahakkuista tehdään yksityismetsissä.

Yksityismetsänomistuksen rakenne muuttui 1990-luvulla jonkin verran. Maatalousyrittäjien omistusosuus väheni ja eläkeläisten osuus kasvoi. Muutos lienee yhteydessä maatalojen määrän vähenemiseen. Eläkeläiset ovat suurin metsänomistajaryhmä ja enää viidennes metsänomistajista on maanviljelijöitä. Suurin osa metsänomistajista asuu kuitenkin edelleen maaseudulla. Metsänomistajien keski-ikä on 60 vuotta. Kaupunkilaisten osuus yksityismetsien omistuksesta on kasvussa. Kuvio 6 havainnollistaa omistusrakennetta asuinpaikan mukaan ryhmiteltynä vuosituhannen vaihteessa. Reilu viidennes yksityismetsänomistajista asuu yli 20 000 asukkaan kaupungeissa. Pienet kaupungit ja taajamat mukaan lukien kaupunkilaismetsänomistajien osuus kohoaa 40 prosenttiin kaikista yksityismetsänomistajista. Koko Suomen väestöstä noin 60 prosenttia asuu kaupungeissa.

Metsien käyttö ja niihin liittyvät arvot ja asenteet ovat muuttuneet aikojen kuluessa huomattavasti. Ennen metsät olivat kotitalouksien ravinnon ja kotitarvepuun lähde, sittemmin teollistumisen myötä metsät nähtiin raaka-aineen lähteenä ja metsiin liittyvä työllisyys sekä metsätaloudessa että metsäteollisuudessa on ollut merkittävää.

Luonnonsuojelulliset vaateet ja muun muassa metsien ei-puuntuotannollisten hyödykkeiden ja palvelusten arvostuksen kasvu ovat haastaneet viime vuosikymmeninä pääasiassa puuntuotantoon keskittyneen metsäpolitiikan. Elovirran (1995) mukaan se maisemallinen ja matkustuksellinen elementti, joka Suomessa on omalaatuista verrattuna muuhun Eurooppaan, on metsä- ja eräympäristö. Maaseudun matkailu- ja

Kuvio 6. Yksityismetsänomistuksen rakenne Suomessa asuinpaikan mukaan. Lähde: Hänninen 2010.

virikistyskäyttöä voitaisiin edelleen lisätä edistämällä maaseudun ja erämaiden luonto- ja ekomatkailemahdollisuuksia. Esimerkiksi Kansallisen metsäohjelman päämääränä onkin lisätä kansalaisten hyvinvointia käyttämällä metsiä monipuolisesti kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.

Suomalaisille tehdyn kyselytutkimuksen mukaan metsiä koskevassa päätöksenteossa kiinnitetään liian vähän huomiota maaseudun elinvoimaisuuden tukemiseen, työpaikkojen säilyttämiseen, luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja maisema-arvoihin (Valkeapää ym. 2008). Vaikka valtion tuloihin ja metsäteollisuuden edellytyksiin nähtiinkin useiden vastaajien mielestä kiinnitettävän politiikan teossa liikaa huomiota, mihinkään kysymyksessä mainittuun kohtaan ei vastaajien enemmistön mielestä kiinnitetty liikaa huomioita.

Etämetsänomistajille ja kaupunkimetsänomistajille ei aiemmissa tutkimuksissa löydy yksiselitteistä määritelmää. Tästä syystä on tarpeellista erottaa nämä kaksi käsitettä toisistaan. Tässä tutkimuksessa etämetsänomistajalla tarkoitetaan metsänomistajaa, jonka asuinpaikka sijaitsee oman metsätilan ulkopuolella niin etäällä, että siitä koituu selkeää haittaa omatoimisen metsänhoidon harjoittamiseen. Tässä tutkimuksessa yli 50 kilometrin päässä omalta metsätilalta asuvat metsänomistajat lasketaan kuuluvan etämetsänomistajien ryhmään. Etämetsänomistajaksi ei kuiten-

kaan lasketa metsätalousyrittäjiä tai metsänomistajaa, joka saa pääsääntöisesti tulonsa omalta metsätilalta. Kaupunkilaismetsänomistajalla tutkimuksessa tarkoitetaan sellaista metsänomistajaa, jonka asuinpaikka sijaitsee yli 20 000 asukkaan kaupungissa. Tästä syystä esim. taajamissa asuvia metsänomistajia, jotka asuvat poissa tilaltaan, ei lasketa tässä tutkimuksessa kaupunkilaismetsänomistajiksi. Tämän määritelmän mukaan kaupunkilaismetsänomistajat kuuluvat siis myös etämetsänomistajiin, mutta kaupunkilaismetsänomistajat ovat selvästi etämetsänomistajia pienempi ryhmä. Aiemmistä tutkimuksista on käynyt ilmi, että suurissa kaupungeissa asuvat metsänomistajat eroavat ominaisuuksiltaan sekä käyttäytymiseltään muista kaupunkilaismetsänomistajista. Tästä johtuen tässä tutkimuksessa tarkastellaan omana ryhmänään kaupunkilaismetsänomistajia, joiden asuinpaikka sijaitsee yli 100 000 asukkaan kaupungeissa.

Kaupunkilaismetsänomistajat eroavat ryhmänä olennaiselta osalta etämetsänomistajista mm. siinä, että osa etämetsänomistajista saattaa asua samassa kunnassa metsätilansa kanssa, jolloin esim. samassa kunnassa metsätilansa kanssa asuvien etämetsänomistajien omatoimisuus metsänviljelyssä, nuoren metsän hoidossa ja metsäteiden rakentamisessa on huomattavasti suurempaa kuin kaupunkilaismetsänomistajilla. Kaupunkilaismetsänomistajien sekä etämetsänomistajien omatoimisuutta omalla metsätilalla rajoittaa asuinpaikan ja metsätilan välinen etäisyys.

Tällä hetkellä noin puolet metsänomistajista asuu metsätilansa ulkopuolella. Osa metsänomistajista asuu kuitenkin samassa kunnassa metsätilansa kanssa. Yli viidennes metsänomistajista asuu yli 50 kilometrin päässä metsätilastaan, ja heistä noin kaksi kolmasosaa asuu yli 20 000 asukkaan kaupungeissa. Etämetsänomistajien profiilille on tyypillistä seuraavat piirteet (Rämö 2005):

- Keski-ikä 58 vuotta, alle 45-vuotiaita hieman metsänomistajakunnan keskimäärää enemmän
- Naisia keskimääräistä enemmän (37 %)
- Hyvin koulutettuja (opistoaste 33 %, akateeminen 27 %)
- Palkansaajia (46 %) itsenäisiä yrittäjiä (9%) keskimääräistä enemmän
- Asuinpaikka tilan sijaintikunnan ulkopuolella (97 %)
 - usein eri maakunnassa (71 %)
 - yli 20 000 asukkaan kaupungissa (67 %)
- Asuinpaikka lapsuudessa maaseutu (81 %)
- Tila on saatu usein perintönä

- Tila omistetaan yksin tai yhdessä puolison/lasten kanssa tai siitä on muodostettu perikunta

Uusien, enintään viisi vuotta metsätilansa omistaneiden metsänomistajien keskuudessa kaupungissa asuminen on keskimääräistä yleisempää, sillä runsas neljännes uusista metsänomistajista asuu kaupungeissa. Kuitenkin yhä yli puolet uusista metsänomistajista asuu maaseudulla. Lisäksi kolmella neljäsosalla uusista metsänomistajista on juuret maaseudulla ja metsänomistuksen kautta he pitävät siteitä yllä kotiseutuunsa. Tästä syystä muutokset metsänomistajien arvomaailmassa tapahtuvat melko hitaasti. Metsä saadaan yleisesti perintönä omilta vanhemmilta ja metsiin liittyikin usein paljon tunnesiteitä (Rämö ym. 2009).

Tulevaisuuden etämetsänomistajat poikkeavat todennäköisesti nykyisistä monin tavoin: he ovat nuorempia, heidän osuutensa on suurempi, eikä heillä ole enää siteitä maaseudulle. Jos tulevaisuudessa etämetsänomistajien maaseutusiteet ja sitä kautta myös omakohtainen kokemus metsäasioista vähenevät, voi näillä muutoksilla olla vaikutuksia metsänomistuksen tavoitteisiin, metsien hoitoon, puunmyyntikäyttäytymiseen sekä palveluiden kysyntään (Rämö 2005).

Rämön ym. (2009) tutkimuksen mukaan uudet metsänomistajat tietävät metsäasioista melko vähän. Tietoa on uusien metsänomistajien mukaan riittävästi tarjolla, mutta tiedon hakeminen koetaan hankalaksi ja aikaa vieväksi. Tutkimuksessa uudet metsänomistajan arvioivat tietävänsä vähiten etenkin metsäteollisuuden ja metsäekologiaan liittyvistä asioista. Suurissa kaupungeissa asuville metsänomistajille tärkein tietokanava metsäasioissa on sanomalehdet. Neuvontapalveluiden käyttö on maaseudulla asuvien metsänomistajien keskuudessa yleisempää kuin kaupunkilaismetsänomistajien keskuudessa.

Kaupunkilaismetsänomistajien merkitys puunmyyjinä tulee todennäköisesti kasvamaan, sillä kaupunkilaismetsänomistajien osuus on kasvussa. Hännisen (2010) mukaan kaupunkilaismetsänomistajat myyvät hehtaaria kohden puuta enemmän kuin maaseudulla tai taajamissa asuvat metsänomistajat. Kaupunkilaismetsänomistajat tekevät myös maaseudulla asuvia metsänomistajia enemmän valtakirjakauppoja. Valtakirjakauppojen osuus kaupunkilaismetsänomistajien kokonaismyyntimäärästä on n. 45 prosenttia, kun maaseudulla ja taajamissa asuvilla metsänomistajilla vastaa osuus jää n. 30 - 35 prosentin tasolle (Hänninen 2010).

Metsät ovat kaupunkilaismetsänomistajille myös harrastus- ja virkistyspaikkoja. Näitä aktiviteetteja harrastetaan asuinpaikkaa lähellä sijaitsevissa metsissä. Kaupunkilaismetsänomistajien omassa metsässä liikkuminen on vähäisempää, johtuen usein pitkästä välimatkasta. Kaupunkilaismetsänomistajat arvostavat kuitenkin metsiensä virkistyskäyttöä keskimäärin enemmän, kuin maaseudulla asuvat. Metsien taloudellisia arvoja arvostetaan myös uusien kaupunkilaismetsänomistajien keskuudessa. Tästä syystä kaupunkilaismetsänomistajat haluavat myös hoitaa metsiään hyvin ja näin ollen kohottaa metsän arvoa ja tuottavuutta. (Karppinen ym. 2002a).

2.5 Metsästysharrastuksen kautta syntyvä suhde maaseutuun

Metsästäminen on ollut kiinteä osa maaseudun elämää ja on sitä yhä edelleen. Suomessa on noin 300 000 metsästyskortin lunastanutta henkilöä, eli noin kuusi prosenttia maan väkiluvusta. Metsästäjien määrä maassamme on lisääntynyt sotiemme jälkeen noin kolminkertaiseksi, ja 1960 -luvulta lähtien kaksinkertaiseksi. Vuosittain uusia metsästäjiä tulee noin 8 000. Väkilukuun nähden Suomessa on metsästäjiä enemmän kuin missään muussa Euroopan maassa. (Metsästäjien keskusjärjestö 2009). Metsästäjätalouksiin kuuluu noin miljoona ihmistä. Jos mukaan lähipiiriin otetaan vielä naapurit, ystävät ja lähisukulaiset, voidaan hyvin sanoa, että metsästykoskettaa suurinta osaa suomalaisista.

Metsästäjistä valtaosa asuu kaupungeissa, vaikka tausta onkin yleensä maaseutumaisessa ympäristössä (Toivonen 2009). Yli kaksi kolmannesta (68 prosenttia) ilmoittaa asuneensa maaseudulla harrastusta aloittaessaan, mutta vain 37 prosenttia metsästäjistä asuu nykyisin maaseudulla. Kaupungeissa asuu 41 prosenttia ja muissa taajamissa 21 prosenttia metsästäjistä.

Suomalaisten suhtautuminen metsästykseseen on hyvin myönteinen. Valtaosa suomalaisista pitää metsästystä välttämättömänä keinona hirvikannan säätelyssä ja hoidossa. Noin puolet kansalaisista myös toivoo nuoria kannustettavan metsästysharrastukseen (Petäjäistö ym. 2005). Koska metsästäjämäärä on Suomessa ollut jo vuosia kasvussa, niin metsästäjiä löytyy lähes jokaisen lähipiiristä

Metsästysoikeus on Suomessa sidottu maanomistukseen. Metsästys onkin ollut perinteinen harrastus maaseudulla ja erityisesti maanviljelijöiden keskuudessa. Maanomistaja voi vuokrata maan metsästykseseen joko määrääjäksi tai toistaiseksi ja sopimus voidaan tehdä joko yksityisen henkilön, henkilöiden tai oikeushenkilöiden, esimerkiksi metsästysseuran nimiin. Noin 80 prosenttia metsästäjistä kuuluu metsästysseuroihin. Metsästysseurat ovat rekisteröityneitä yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on tuottaa jäsenilleen metsästysmahdollisuuksia vuokraamallaan mailla.

Metsästysseurat ovat useilla alueilla kylien ainoita toimijoita, jotka kokoavat kattavasti yhteen kylällä vielä asuvat ja sinne jollakin tavalla sidoksissa olevat ihmiset. Hirvenmetsästys lisää huomattavalla tavalla maaseudun ja taajamien välistä sosiaalista kanssakäymistä. (Aarnio ja Härkönen 2007)

Hirviseurojen jäsenten keski-ikä on nykyisin melko korkea. Hirvenmetsästäjät ovat iältään keskimäärin 50-vuotiaita. Alle 25-vuotiaita hirvenmetsästäjiä on nykyisin alle kuusi prosenttia ja yli 56-vuotiaita yli kolmannes metsästäjistä. Tutkimustulosten mukaan hirvenmetsästyksen toiminnan jatkuvuudesta ja kehittämisestä on kannettava huolta, sillä maaseudun sosioekonomisten rakenteiden muutokset ja erityisesti väestön ikääntyminen näkyvät jo tänä päivänä hirviseuroitten toiminnassa. (Selby ja Petäjistö 2007)

Metsähallituksen maille voi ostaa metsästyslupia, mikä antaa mahdollisuuden metsästykseseen myös maata omistamattomille metsästäjille. Liukkosen ym. (2007) tekemän tutkimuksen mukaan metsästäjät arvostavat metsästysalueellaan erämaisuuutta. Metsään lähdetään rentoutumaan, eikä ilman saalista jääminen harmita, jos luonnosta ja esim. koiran kanssa työskentelystä on saanut nautittua. Tutkimustulosten mukaan useat metsästäjät pitivät luonnossa liikkumista ja luonnon virkistyskäytön merkitystä tärkeämpänä kuin saalista. Toki myös saaliin saamista arvostetaan. Luontoelämysten arvostamisen johdosta metsästäjät kokevatkin tuttujen metsästysmetsien rakennemuutoksen hyvin negatiivisena.

3. KAUPUNKILAISTEN ASEENTEET MAASEUTUA KOHTAAN – KYSELYTUTKIMUS

3.1 Kyselytutkimuksen toteutus

Sitran Maamerkit -ohjelmassa kerättiin syksyllä 2009 1504 vastauksesta koostunut kyselyaineisto kohderyhmänä 15-79-vuotiaat suomalaiset. Kysely tehtiin internetissä Taloustutkimuksen toimesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun ja maaseudun kehitysnäkömiin.

Tämän tutkimuksen käyttöön saatiin Sitran aineistosta vastaukset tietyistä kysymyksistä tarkasteltaviksi asuinpaikoittain. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia näkökulmia ovat kaupunkilaisten mielipiteet maaseudun asutuksesta, etätyöstä, luomutuotannosta, turismista, maataloudesta ja yritystoiminnasta sekä maaseudun merkityksestä kokonaisuudessaan koko Suomelle. Aineistoa analysoitiin asuinpaikan mukaan kahdella jaottelulla:

1. Helsinki, Espoo/Vantaa/Kauniainen, Eteläisen Suomen kunnat, Kuopio, Oulu, Tampere, Turku, Muu yli 50 000 asukkaan kaupunki sekä Muu Suomi.
2. Helsinki/Espoo/Vantaa/Kauniainen = pääkaupunkiseutu; Kuopio, Oulu, Tampere, Turku = Isot kaupungit; Muu yli 50 000 asukkaan kaupunki sekä Muu Suomi

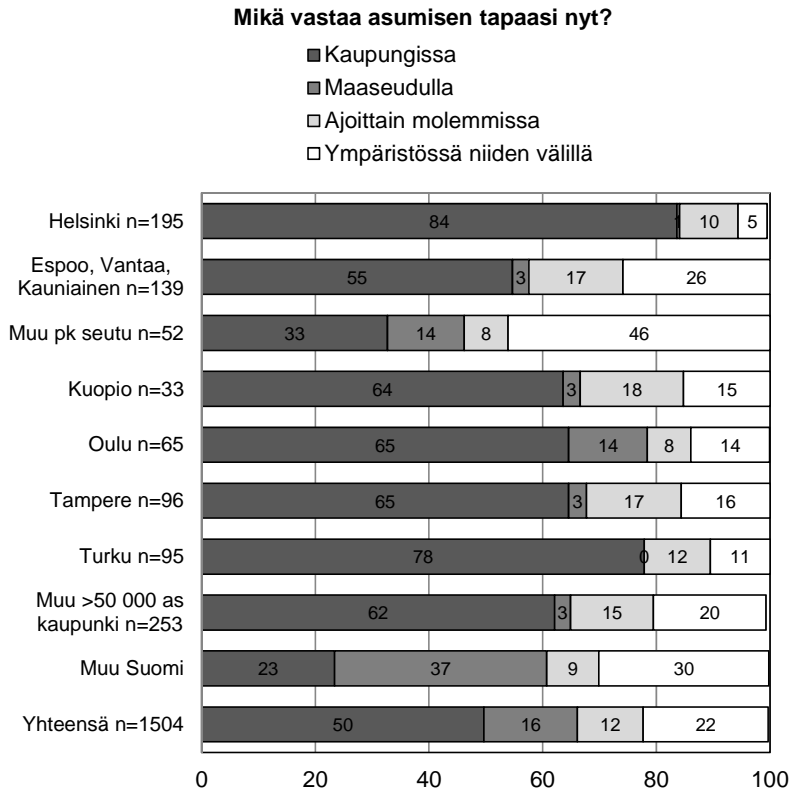
3.2 Vastaaajan identiteetti ja asuinpaikka

Kyselyyn vastanneista 1504 henkilöstä 50 prosenttia asuu kaupungissa, 16 prosenttia maaseudulla, 12 prosenttia ajoittain sekä kaupungissa että maaseudulla ja 22 prosenttia ympäristössä niiden välillä (kuvio 7). Turkulaisista ja helsinkiläisistä yli kolme neljäsosaa asuu kaupungissa ja maalla ani harva. Uudenmaan pienemmissä kunnissa vain kolmasosa mieltää asuvansa kaupungissa ja muissa kunnissa vain neljäsosa. Jaottelu kaupunki-

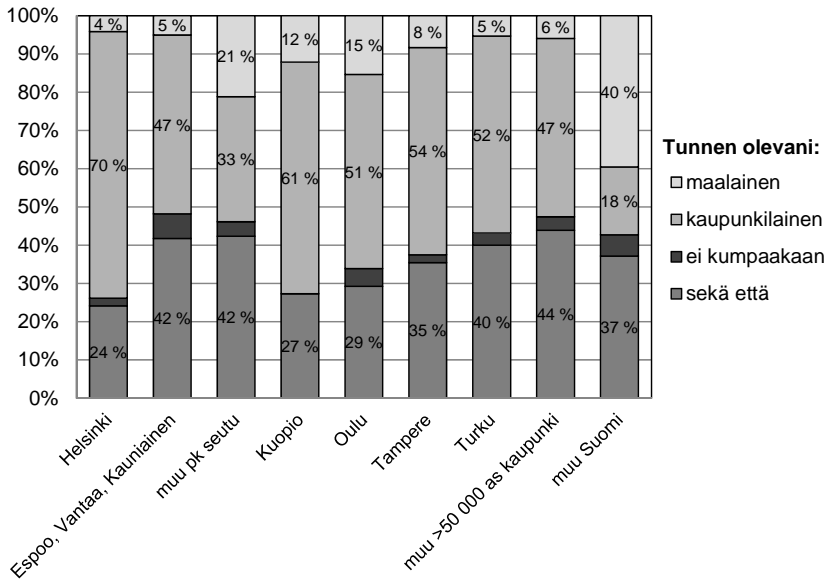
laisiin ja maalaisiin ei toimisi monenkaan kohdalla; kolmasosalla kaikista vastaajista asuintapa on jotain siltä väliltä. Uudenmaan pienemmissä kunnissa asuu lähes puolet maaseutu- ja kaupunkiympäristön välillä. Espoolaiset, vantaalaiset ja kauniaislaiset sekä kuopiolaiset ja tamperelaiset asuvat melko yleisesti sekä kaupungissa että maalla.

Vastaajilta kysyttiin tuntevatko he itsensä maalaisiksi, kaupunkilaisiksi tai joksikin siitä väliltä. Ero yli 50 000 asukkaiden kaupunkien ja muun Suomen välillä oli selvä. Helsinkiläisistä noin 70 prosenttia mieltää itsensä kaupunkilaiseksi, kun taas muissa isoissa kaupungeissa osuus on noin puolet. Muualla Suomessa alle viidesosa pitää itseään kaupunkilaisena. Pääkaupunkiseudun lähikunnista moni on suurelta osin varsin maaseutu- maista ja näistä vastaajista vain kolmasosa tunsi itsensä kaupunkilaiseksi.

Varsin moni mieltää olevansa sekä maalainen että kaupunkilainen. Tämä oli erityisen yleistä Uudellamaalla sekä muissa yli 50 000 asukkaan kaupungeissa (kuvio 8).

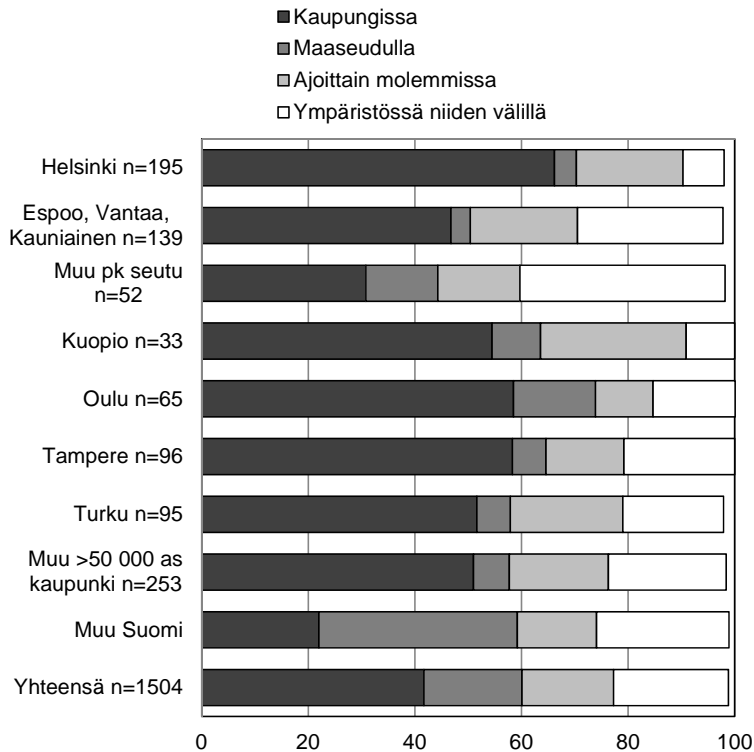

Kuvio 7. Vastaajien asumistapa

Kuvio 8. Vastaajien itsensä mieltäminen kaupunkilaiseksi tai maalaiseksi.

Millainen asumisen tapasi on todennäköisesti 10 vuoden kuluttua?

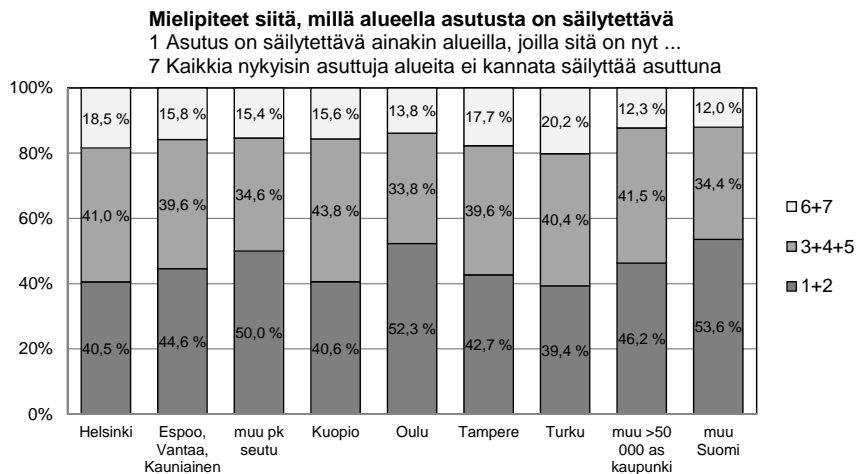
Kuvio 9. Todennäköinen asumistapa 10 vuoden kuluttua.

Kyselyyn vastanneista 42 prosenttia arvioi asuvansa 10 vuoden kuluttua kaupungissa, 18 prosenttia maaseudulla, 17 prosenttia ajoittain sekä kaupungissa että maaseudulla ja 22 prosenttia ympäristössä niiden välillä (kuvio 9). Nykyiseen asuintapaan verrattuna yksinomaan kaupungissa asuminen on vähemmän suosittua ja monet haaveilevat toisen asunnon hankinnasta maaseudulta.

3.3 Asutuksen säilyminen maaseudulla

Vastaajilta kysyttiin seitsemänportaisella asteikolla tuleeko asutus säilyttää koko Suomessa. Vastausten analyysissä asteikko luokiteltiin kolmeportaiseksi tulkinnan helpottamiseksi.

Suomalaisista lähes puolet, 48 prosenttia, haluaisi säilyttää asutuksen nykyisillä alueilla. (kuvio 10). Kaikkia nykyisin asuttuja alueita ei kannata säilyttää asuttuina 14 prosentin mielestä. Alle 50 000 asukkaan kunnissa asuvista yli puolet haluaisi säilyttää nykyiset asuinalueet. Myös oululaisista ja eteläisen Suomen kuntien asukkaista vähintäänkin puolet vastasi näin. Helsinkiläiset ja kuopiolaiset ovat hieman kriittisempiä maaseudun asutuksen säilymisen suhteen kuin muut kaupunkilaiset.

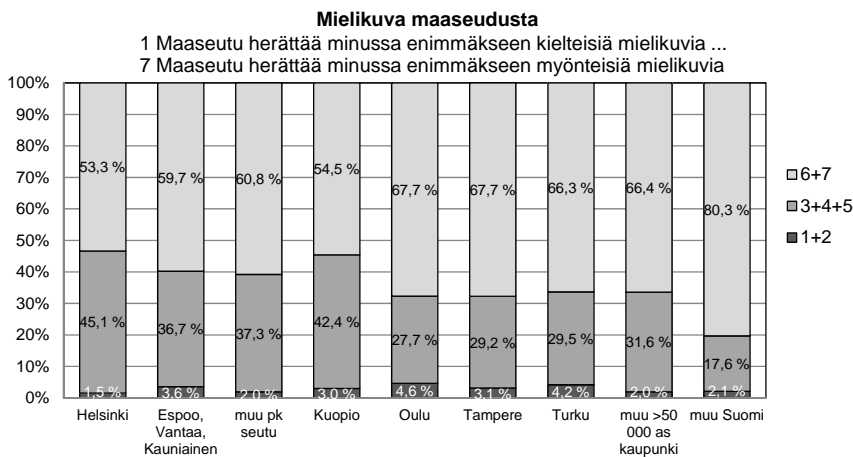

Kuvio 10. Mielipiteet siitä, millä alueilla asutusta on säilytettävä

3.4 Mielikuva maaseudusta

Maaseutu herättää varsin myönteisiä mielikuvia suomalaisissa (kuvio 11). Kaikista vastaajista lähes 70 prosentilla oli varsin myönteinen mielikuva maaseudusta ja vain alle kolmella prosentilla oli kielteinen mielikuva.

Alle 50 000 asukkaan kunnissa asuvilla oli selvästi myönteisempi kuva maaseudusta kuin kaupunkilaisilla. Helsinkiläisillä ja Kuopiolaisilla neutraali (asteikolla 3-5) mielikuva maaseudusta oli yleisempi kuin muualla.

Kuvio 11. Maaseudun herättämät mielikuvat kaupunkilaisissa

3.5 Maaseudun merkitys tulevaisuudessa koko Suomelle

Vastaajilta kysyttiin, uskovatko he erilaisten kehityskulkujen toteutuvan maaseudulla vuonna 2020. Vastausvaihtoehtoja oli kaksi: usko trendin toteutuvan ja ei usko trendin toteutuvan. Samoin kysyttiin, toivoisivatko he kyseisen trendin toteutuvan.

Kaikista vastaajista vajaa puolet eli 44 prosenttia, uskoi että maaseudulla asuu vuonna 2020 paljon ihmisiä, jotka tekevät etätöitä. Yksityiskohdaisemmalla asuinpaikkaluokittelulla vastauksissa ei ollut tilastollista eroa. Luokittelulla neljään asuinpaikkaluokkaan tuli esille erityisesti pääkau-

punkiseudulla asuvien usko etätöiden lisääntymiseen. Sen sijaan muissa kaupungeissa etätöiden lisääntymiseen uskotaan keskimääräistä harvemmin.

Vastaajilta kysyttiin myös, toivoisivatko he, että maaseudulla asuisi vuonna 2020 paljon etätöitä tekeviä ihmisiä. Kaikista vastaajista 55 prosenttia toivoi näin. Vastauksissa ei ollut kummallakaan asuinpaikkaluokituksella tilastollista eroa. Selvästi isompi osa suomalaisista siis toivoisi, että maaseudulla lisääntyisi etätöiden teko, kuin mitä trendin toteutumiseen usko.

Siihen, että maaseudun puhdasta luontoa arvostetaan vuonna 2020, uskoi noin kaksi kolmasosaa vastaajista eli 65 prosenttia. Asuinpaikan mukaan luokiteltuna vastauksissa ei ollut tilastollista eroa. Selvästi pienempi osa, 49 prosenttia, toivoi trendin toteutuvan tulevaisuudessa. Asuinpaikkojen välillä oli eroa: pääkaupunkiseudulla selvästi yli puolet toivoi trendin toteutuvan, kun oululaisista vain yksi kolmasosa toivoi näin.

Laajaan luomutuotannon arvostukseen vuonna 2020 uskoi kaikista vastaajista kaksi viidesosaa eli 41 prosenttia. Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa tähän uskottiin vähiten, kun taas muualla pääkaupunkiseudulla ja Oulussa noin puolet uskoi luomutuotannon arvostukseen.

Selvästi suurempi osa kaikista vastaajista, 60 prosenttia, toivoi laajan luomutuotannon arvostuksen lisääntyvän. Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa jopa 72 prosenttia toivoi luomutuotannon arvostuksen lisääntyvän. Keskiarvon alapuolelle jäivät Kuopio, Oulu, Tampere ja muu Suomi.

Taulukko 4. etätöitä tekevien lisääntymisestä maaseudulla vuonna 2020

	Uskoisin...	Toivoisin...
... maaseudulla asuu paljon ihmisiä, jotka tekevät etätöitä vuonna 2020	% vastaajista	
Pääkaupunkiseutu	50	51
Isot kaupungit	39	56
Muut yli 50 000 as kaupungit	40	57
Muu Suomi	44	57
	* (p<0.05)	ei til. eroa

Taulukko 5. Arviot maaseudun puhtaan luonnon arvostuksesta vuonna 2020

	Uskoisin...	Toivoisin...
... maaseudun puhdasta luontoa arvostetaan vuonna 2020		
	% vastaajista	
Helsinki	62	57
Espoo, Vantaa, Kauniainen	57	56
Muu eteläinen Suomi	71	48
Kuopio	67	55
Oulu	69	34
Tampere	67	47
Turku	73	45
Muu yli 50 000 as. kaupunki	62	52
Muu Suomi	66	46
	ei til. eroa *	*(p<0.05)

Taulukko 6. Arviot luomutuotannon arvostuksesta vuonna 2020

	Uskoisin...	Toivoisin...
... maaseudun laajaa luomutuotantoa arvostetaan vuonna 2020		
	% vastaajista	
Helsinki	39	63
Espoo, Vantaa, Kauniainen	28	72
Muu eteläinen Suomi	52	64
Kuopio	39	58
Oulu	49	48
Tampere	41	59
Turku	40	61
Muu yli 50 000 as. kaupunki	39	66
Muu Suomi	45	56
	*(p<0.05)	***(p<0.01)

Uskomukset siitä, kukoistaako maaseudulla monimuotoinen turismi vuonna 2020, menivät jokseenkin yhteen. Kaupunkien välillä ei ollut tilastollista eroa. Vaikka vain noin 40 prosenttia vastanneista uskoi maaseudun monimuotoiseen turismiin tulevaisuudessa, 51 prosenttia toivoi näin kuitenkin tapahtuvan.

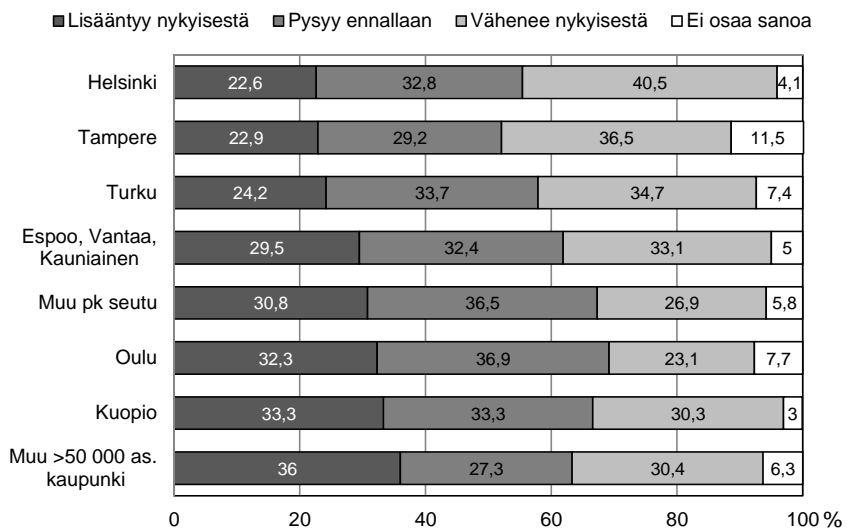
Vastaajista lähes kolme neljäsosaa eli 72 prosenttia uskoi maatalouden tehostuvan huomattavasti nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Asuinpaik-

kojen välillä ei ollut tilastollista eroa. Huomattavasti pienempi osa, vain noin yksi viidesosa vastaajista, toivoi maatalouden tehostuvan huomattavasti nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Vastausten välillä ei ollut eroa asuinpaikoittain luokiteltuna.

Maaseudun yritystoiminnan monipuolistumiseen uskoi 37 prosenttia vastaajista. Selvästi useampi, 60 prosenttia vastaajista, toivoi, että maaseudulla tulee olemaan paljon erilaista yritystoimintaa vuonna 2020. Asuinpaikkojen välillä ei ollut tilastollista eroa.

Valtaosa vastaajista, 71 prosenttia, uskoi, että maaseutu on voimakkaasti autoitunut vuonna 2020. Kehitys olisi kuitenkin toiveiden vastaista - vain neljä prosenttia vastaajista toivoi maaseudun autoituvan. Asuinpaikkojen välillä ei ollut tilastollista eroa.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan miten maaseudun merkitys koko Suomelle muuttuu tulevaisuudessa. Vastausvaihtoehtoja oli neljä. Kaikista vastaajista kolmasosa arvioi merkityksen lisääntyvän nykyisestä. Lähes yhtä suuret olivat niiden vastaajien osuudet, jotka arvioivat merkityksen pysyvän nykyisellään tai vähenevän. Epätietoisia oli kuusi prosenttia. Asuinpaikan mukaan luokiteltuna vastauksissa oli eroja ($p < 0.05$). Etelän suurista kaupungeista – Helsingistä, Turusta tai Tampereelta – kotoisin olevista vastaajista vain vajaa neljäsosa arvioi merkityksen lisääntyvän.

Kuvio 12. Arvio maaseudun merkityksen muutoksesta tulevaisuudessa

* ($p > 0.05$)

3.6 Maaseudun merkitys tulevaisuudessa itselle

Vastaajilta kysyttiin, mitä maaseutu tulee vastaajalle itselleen todennäköisesti merkitsemään 10 vuoden kuluttua. Yli puolet eli 52 prosenttia aikoi olla maanomistajia. Asuinpaikkojen välillä ei ollut tilastollista eroa.

Vastaajista 42 prosenttia uskoi maaseudun olevan tärkeä itsensä toteuttamisen ja harrastamisen ympäristönä. Erityisesti muulla kuin isommissa kaupungeissa asuvat arvelivat näin. Helsingin ja sen lähikuntien asukkaille maaseudulla ei ole yleisesti niin suurta merkitystä tältä kannalta.

Vain harvat kaupunkilaiset ajattelevat työskentelevänsä maaseudulla tai tekevänsä etätöitä siellä 10 vuoden kuluttua. Muissa kuin isoimmissa kaupungeissa asuvista viidesosa työskentelee arvionsa mukaan maaseudulla, mutta kaikissa yli 50 000 asukkaan kaupungeissa asuvista vain vajaa kymmenesosa. Etätöitä ajattelee tekevänsä kahdeksan prosenttia kaikista vastaajista. Asuinpaikan mukaan luokiteltuna vastauksissa ei ollut tilastollista eroa.

Taulukko 7. Maaseudun tärkeys itselle: itsensä toteuttaminen ja harrastusympäristö

Maaseutu on minulle tärkeä itseni toteuttamisen ja harrastamisen ympäristö 10 vuoden kuluttua

***($p < 0.001$)	% vastaajista
Helsinki	26
Espoo, Vantaa, Kauniainen	28
Muu eteläinen Suomi	39
Kuopio	33
Oulu	32
Tampere	38
Turku	37
Muu yli 50 000 as. kaupunki	38
Muu Suomi	55
Kaikki vastaajat	42

Taulukko 8. Kaupunkilaisen vastaajan näkemys maaseudulta käsin työs-kentelystään 10 vuoden kuluttua

10 vuoden kuluttua

	teen työtä maaseudulla	teen etättyötä maaseudulta käsin
	% vastaajista	
Helsinki	4	8
Espoo, Vantaa, Kauniainen	2	6
Muu eteläinen Suomi	6	6
Kuopio	6	9
Oulu	9	2
Tampere	2	2
Turku	4	8
Muu yli 50 000 as. kaupunki	4	9
Muu Suomi	20	10
	***($p < 0.001$)	ei til.eroa

Taulukko 9. Maaseudun rooli vastaajille 10 vuoden kuluttua

Maaseudulla ei ole mitään erityistä roolia elämässäni 10 vuoden kuluttua

**($p < 0.01$)	% vastaajista
Helsinki	12
Espoo, Vantaa, Kauniainen	9
Muu eteläinen Suomi	10
Kuopio	12
Oulu	5
Tampere	10
Turku	12
Muu yli 50 000 as. kaupunki	9
Muu Suomi	4
Kaikki vastaajat	7

Harvalle vastaajalle maaseudulla ei tule olemaan mitään erityistä roolia elämässä vuonna 2020. Yli 90 prosenttia suomalaisista arvioi maaseudulla olevan merkitystä itselleen 19 vuoden päästä. Isoimmissa kaupungeissa Espoosta, Vantaasta, Kauniaista ja Oulua lukuun ottamatta maaseutu on vailla merkitystä keskimääräistä useammin. Näissäkin kaupungeissa kuitenkin lähes 90 prosentille maaseudulla tulee olemaan rooli heidän elämässään.

4. METSÄNOMISTAJIEN JA METSÄSTÄJIEN SUHTAUTUMINEN MAASEUTUUN – HAASTATELUTUTKIMUS

4.1 Haastattelututkimuksen toteutus

Tässä tutkimusosiossa tarkasteltiin kahden ryhmän – kaupunkilaismetsänomistajien ja –metsästäjien – suhdetta maaseutuun. Metsästäjien ja metsänomistajien ryhmähaastatteluita varten pyydettiin eri organisaatioilta yhteystietoja. Haastattelut toteutettiin vuonna 2010. Haastatteluita tehtiin kuusi, kussakin kolmessa kaupungissa molemmille ryhmille erikseen. Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoituksista koostettiin yhteen haastattelun tulokset.

4.2 Haastateltujen suhde harrastukseensa

4.3.1 Metsänomistajat

Haastatellut metsänomistajat olivat saaneet tilan haltuunsa lahjoituksena tai perintönä. Osa omisti tilan yhteisomistuksena sukulaistensa kanssa. Usein metsätila sijaitsi alle kahden tunnin ajomatkan päässä asuinpaikasta. Vain yhden haastatellun metsätila sijaitsi useiden satojen kilometrien päässä. Usein tilalla oli vanhoja rakennuksia, mutta osa oli pelkästään metsätilana. Aktiivista peltoviljelyä ei tiloilla ollut yhtä lukuun ottamatta. Pellot olivat kesannolla tai metsitetty. Eräs haastatelluista piti pellot avoimena miljöön takia. Jotkut haastatelluista olivat ostaneet lisää metsää tai heillä oli perittynä metsää useammasta eri paikasta.

Metsätilalla tehtiin itse yleensä raivaus-, heinäys- ja istutustöitä. Monilla haastatelluista oli raivaussaha. Raskaammat metsätyöt olivat useimmiten ulkoistettu, ja varsinkin yleisesti metsänhoitoyhdistykselle. Muutama haastatelluista teki harvennushakkuut itse. Myös metsänhoitoon ja -hakkuisiin liittyviä paperitöitä tehtiin itse. Jotkut tekivät itse myös metsäsuunnitelman. Metsätöitä tehtiin itse sen takia, että se oli kannattavampaa kuin ulkopuolisella teettäminen. Metsistä haettiin myös polttopuita ja joulukuusia omaan tarpeeseen. Osa ei voinut terveydentilansa takia enää tehdä itse metsätöitä. Virkistyskäyttö oli hyvin yleistä. Marjastus ja sienestys olivat yleisiä harrastuksia omissa metsissä. Lapset pyrittiin ottamaan mukaan keveisiin metsätöihin, jotta myös he kiinnittyisivät suvun metsään.

Puukauppoja tehtiin sekä hankinta- että pystykauppoina. Osa teki puukauppoja suoraan puunostajan kanssa, mutta valtaosa käytti metsänhoitoyhdistyksen apua. Metsänhoitoyhdistysten koettiin olevan luotettavia ja metsänomistajan asialla. Jotkut naiset kokivat, että he olivat saaneet huonoa kohtelua metsäammattilaisten taholta. Heidän mielestään heitä ei otettu tosissaan tai ei haluttu palvella. Sukulaiset auttoivat monia metsänomistajia metsien hoidossa ja käytössä. Muun muassa hankintakauppoja oli tehty sukulaisten voimin.

Metsien puuntuotannollinen hyödyntäminen oli kaikilla tavoitteena. Osa ajoitti metsien hakkuut oman investointitarpeensa mukaan. Osa oli perinyt metsät siinä kunnossa, että taloudellinen hyödyntäminen ei ollut mahdollista, vaan metsistä koitui pelkästään menoja. Useamman metsänomistajan metsiin oli aikoinaan jouduttu istuttamaan mäntyä kuusen sijasta ja hirvituhot olivat olleet mittavat. Metsää kuitenkin hoidettiin tulevia sukupolvia varten. Osa ilmoitti, että metsäyhtiöt eivät ole kiinnostuneet huonokuntoisten metsien harvennushakkuista, vaan työt oli joutunut tekemään itse. Metsien hyvä hoito ja metsäsuunnitelman noudattaminen koettiin velvollisuudeksi. Kaikki eivät halunneet tehdä avohakkuuta metsissä, vaan toivoivat löytävänsä puunostajan, joka tekisi eri-ikäishakkuun. Osa hyödynsi myös turvetta tai energiapuuta metsistään. Halukkuutta energiapuun myyntiin oli, mutta moni haastatelluista sanoi, että ostajia ei löytynyt. Osa oli myös tehnyt ympäristötukisopimuksia. Eräs oli tarjonnut 130-vuotiasta puustoansa suojeluun, mutta sopimusta ei ollut syntynyt, koska rauhoittamisesta ei ollut suostuttu maksamaan mitään. Liito-oravien löytyminen omasta metsästä oli rajoittanut erään metsänomistajan mahdollisuuksia hakata, eikä hän ollut mielestään saanut riittävästi tietoa rajoituksista ja sallituista toimenpiteistä.

Metsänomistajat olivat yhtä lukuun ottamatta vuokranneet metsänsä paikallisille metsästysseuroille, joilta sai muutaman kilon lihaa ja/tai peijaiskutsun kerran vuodessa. Osa sai lihaa myös tutuilta metsästäjiltä. Yleisesti metsästysseurat pitivät vuokramaiden tiet kunnossa talvisaikaan. Joillekin vuokrauksen perusteena oli halu vähentää taimikoiden hirvituhoja. Toivottiin jopa, että metsästysseurat hakisivat enemmän kaatolupia, koska hirvivahingot saattavat olla huomattavia. Osa metsänomistajista oli metsästännyt aikaisemmin, mutta kukaan haastatelluista ei ollut enää aktiivinen metsästäjä. Niitä maita, joita ei oltu vuokrattu metsästysseuralle, ei oltu koskaan kysyttykään vuokralle. Yksi metsänomistajista oli jättänyt vuokrasopimuksen uusimatta, koska ei ollut tyytyväinen metsästäjien käyttäytymiseen niin pihapiirien kunnioittamisessa kuin metsäkanalintujen rauhoittamisessakaan.

Maanomistaminen koettiin myös itseisarvona. Moni harkitsi tilan myymistä jälkeläisilleen elinaikanaan, harvemmat aikoivat jättää metsät perintönä lapsilleen. Osa harkitsi lahjoitusta suoraan lapsenlapselle. Usein tuli myös esille, että tila lahjoitettaisiin yhdelle jälkeläisistä, mutta lahjoituksen saajaa mietittiin vielä. Yleisesti toivottiin, että jälkeläiset olisivat kiinnostuneita metsien hoidosta ja omistuksesta. Kun tila on saatu suvulta perintönä, se koetaan velvollisuudeksi, joka pitää hoitaa, eikä tilaa voida myydä ulkopuolisille. Yksi haastateltu oli jo testamentannut metsätilansa tyttärelleen, mutta edellytti, että mahdollinen puoliso ei saisi osuutta, koska metsät halutaan pitää suvussa. Yhteismetsää pidettiin varteen otettavana vaihtoehtona. Se nähtiin vaihtoehtona, joka takaisi metsien hyvän hoidon, vaikkei itse osaisi tai jaksaisi hoitaa metsiä. Yhteismetsän etuna nähtiin selkeä talouteen perustuva toimintasuunnitelma. Itäsuomalaiset toivoivat yhteismetsämahdollisuutta, ja pahoittelivat, ettei Itä-Suomessa ole yhteismetsiä. Eräs metsätila oli kaavoitettu teollisuusalueeksi, minkä takia omistajalla ei ollut kiinnostusta perehtyä metsänhoitoon, koska hän ei näe metsillensä tulevaisuutta. Ne, jotka suunnittelivat myyvänsä suvun ulkopuolelle, kokivat metsätalouden kannattamattomaksi, koska eivät välimatkana takia voineet itse tehdä paljonkaan metsänhoitotöitä. Osa voisi ostaa metsää lisää, erityisesti jos saisi ostettua lähialueilta palstoja. Ne, joille metsänomistaminen oli vain kuluerä, eivät suunnitelleet lisämetsien ostamista.

Metsänhoito oli haastatelluille etupäässä rakas ja tuottava harrastus. Osalla velvollisuuden tunne liittyi vanhoihin rakennuksiin, eikä niinkään metsään. Osalle hyvä metsänhoito oli kunnia-asia ja myös velvollisuus.

Hyvä metsänhoito oli nimenomaan metsien aktiivista hoitoa ja käyttöä. Moni poti huonoa omaa tuntoa siitä, että omat metsät eivät olleet niin hyvin hoidettu kuin pitäisi. Esimerkiksi taimikonhoitoa pitäisi tehdä lisää. Metsien käyttö nähtiin uusiutuvan luonnonvaran käyttönä, joka tuottaa hyötyä koko maalle.

4.2.2 Metsästäjät

Metsästys oli erittäin tärkeä harrastus kaikille haastatelluille. Metsästysharrastus lopetetaan vasta kun ikääntymisen myötä on aivan pakko. Moni haastateltavista mainitsi, ettei ole koskaan ollut poissa hirvijahdistista tai kauden aloituksesta kymmeniä vuosia kestäneen harrastuksen aikana.

Metsästäjät olivat aloittaneet harrastuksensa usein nuoruudessaan sukulaistensa opastuksella. Yleisimmin opastajana oli ollut isä tai isoisä. Moni oli aloittanut metsästyksen jo 9–10 -vuotiaana. Osalle metsästys oli ollut lapsuudessa osa ravinnon hankintaa. Osa oli alkanut metsästää vasta vanhemmalla iällä, yleensä työn kautta. Työn kautta löytynyt harrastus on lisännyt ajan myötä merkitystään ja muuttunut erittäin halutuksi osaksi vapaa-ajanviettoa.

Helsingiläisiä metsästäjiä lukuun ottamatta metsästysmaat olivat yleensä alle 100 kilometrin päässä asuinpaikasta. Haastatellut metsästäjät kuuluivat metsästysseuroihin ja olivat melko aktiivisia jäseniä. Osa oli mukana metsästysseuroissa suvun maiden tuoman metsästoikeuden kautta, osa oli hankkinut metsästoikeuden myöhemmin. Moni oli käynyt metsästäessä myös ulkomailla. Metsästäjillä on ollut yleensä omat eväät metsästysreissuilla tai ruokatarvikkeet on ostettu kaupasta. Harvemmin käydään paikallisissa ravintoloissa. Jotkut ovat yöpyneet paikallisissa majoitusliikkeissä silloin, kun metsästysreissut ovat venyneet. Joillakin oli oma mökki metsästoimaiden lähistöllä. Myös metsässä on saatettu yöpyä: esimerkiksi koiran pitkä ajo on voinut venyttää metsästyspäivän yön yli.

Osa metsästäjistä ei ollut tutustunut paikallisiin ihmisiin harrastuksensa yhteydessä. Toiset olivat sekä metsästyksen että siihen liittyvän koiraharrastuksen kautta tuttuja maaseudulla asuvien kanssa. Osa koki erittäin positiivisena asiana, että ystäväpiiri laajenee ja näkee erilaista kulttuuria. Omaan metsästysporukkaan on kotoisaa mennä. Näkemyksiä vaihdetaan

nuotiotulilla metsästyksen yhteydessä. Paikallisilta saadaan tietoa monipuolisesti kylän tapahtumista. Yhteistyö paikallisten metsästysseurojen kanssa nähdään lähes välttämättömäksi. Paikalliset metsästäjät tuovat jahtiin mukaan esimerkiksi jäniskoiriaan tai yhdessä järjestetään hirvijah-teja. Myös kauas suuntautuvilla metsästysmatkoilla esimerkiksi Lappiin tutustuu ihmisiin, varsinkin jos käy samassa paikassa useampaan kertaan.

Metsästys sitoo harrastajansa maaseutuun ja saa mielenkiinnon he-räämään maaseudun asioita kohtaan. Osalla vastaajista myös työ liittyi maaseutuun. Heille metsästys monipuolisti kuvaa maaseudulla asumisesta. Tietoa paikkakunnan asioista saatiin niin maaseudun lehdistä ja muista tiedotusvälineistä, kuin tutuilta ja ystäviltäkin. Metsästysasioista tietoa saadaan erityisesti metsästysalan lehdistä. Metsästys herättää mielenkiin-toa maaseudun asioita sekä maa- ja metsätaloutta kohtaan.

Haastateltujen mielestä metsästysseurojen paikallinen yhteisöllisyys rakentaa positiivista kuvaa metsästyksestä. Metsästysseurojen myötä ih-misten kanssakäyminen helpottuu ja lisääntyy luontevalla tavalla. Metsäs-tysporukalle muodostuu usein vahva yhteishenki. Metsästykseseen liittyy myös yhteiset selkeät säännöt ja toiminta on tarkoin ohjattua. Osa haasta-telluista on sitä mieltä, että kaupunkilaiset tuntevat keskimäärin huonosti maaseudun asioita, ja metsästysharrastus edesauttaisi luontoon tutustu-mista.

Mahdollisena haittapuolena on metsästysseurojen sisäänpäinläm-piävyys ulkopuolisten näkökulmasta. Esimerkiksi uusi kesämökkiläinen ei pääse yhtä helposti mukaan metsästysporukkaan, kuin jos maanomistus-suhde on suvussa pidempi. Uusien jäsenten ottamiseen liittyvät säännöt ovat metsästysseuroissa usein varsin tiukat. Monilla seuroilla toiminta on keskittynyt hirvenmetsästykseseen ja siitä tulevan lihan jakoon, kun taas monet kaupunkilaiset olisivat kiinnostuneita metsässä liikkumisesta pien-riistan metsästyksessä tai haluaisivat olla mukana hirvijahdissa ilman liha-osuutta. Moni tuntee pääkaupunkiseudulla metsästäjiä, jotka eivät ole päässeet mukaan metsästysseuraan. Pääkaupunkilaiset toivoisivat voivansa metsästä lähempänä asuinkuntaansa, mutta se on vaikeaa. Metsästysseu-rat ja maaseudun ihmiset voisivat järjestää metsästysmahdollisuuksia kau-punkilaisille. Kaupunkilaistaustaisen metsästäjän mukaan pääsy nostettiin isoksi ongelmaksi pääkaupunkilaisten keskustelussa. Toisaalta metsästys-seurat järjestävät paikallisia tapahtumia, joihin tulee muitakin kyläläisiä,

joten ne lisäävät yhteisöllisyyttä paikallisesti ja tapahtumissa oppii tuntemaan muitakin kyläläisiä.

Metsästäjät olivat kiinnostuneita metsämaan ostamisesta. Joillakin jo oli mökkitontti tai vanha kotitila. Varsinainen metsätalous ei kuitenkaan ollut monen mielestä kovin kiinnostavaa, koska sen tiedettiin vaativan paljon työtä. Metsänhoidosta oltiin kahtalaista mieltä, osan mielestä metsää pitää hoitaa, jos sitä hankkii, osa voisi pitää metsänsä hakkaamattomana.

4.3 Mielikuva maaseudusta

Tulosten perusteella haastatelluilla metsänomistajilla ja metsästäjillä oli maaseudusta pääosin positiivinen mielikuva. Mielikuva maaseudusta oli kaikilla monimuotoinen. Mielikuvat perustuivat niin tunnepohjaisiin, aisteihin perustuviin kuin toiminnallisiinkin seikkoihin. Maaseutu oli haastatelluille virkistyslähde sekä maisemien että merkitysten ja toiminnallisuuden puolesta. Monet lapsuutensa maalla viettäneet haastatellut mainitsivat erityisesti, että maaseudusta tuli mieleen heidän lapsuutensa maaseutu.

Haastatelluille tuli sanasta maaseutu yleensä ensiksi mieleen luonto, luonnonläheisyys, maisemat ja puhtaus. Myös rauha, ruuhkattomuus ja vapaus mainittiin yleisesti. Maisemalliseen maaseutumielikuvaan liittyivät metsät, laajat pellot, järvet ja maalaistalon pihapiiri. Maaseudulla oli merkitystä myös suvun lähtökohtana, jossa monet tapaavat edelleen sukulaisiaan. Maaseudulla oli monen haastatellun juuret ja maaseudulla käyntiin ja oleskeluun liittyi perinteitä. Jotkut kokivat saavansa metsistä voimaa. Rentoutuminen sekä virkistäytyminen liitettiin myös yleisesti maaseutuun. Lapsuuden ajan maaseudun sosiaalinen ympäristö loi myös turvallisuuden tunnetta.

Vaikka maaseudun luonnonläheisyyttä ja rauhaa yleisesti ihannoitiin, haastatellut toivat esille myös luonnon käytön elinkeinona ja harrastuksina. Maaseutuelinkeinot, ja erityisesti maa- ja metsätalous, mainittiin yleisesti. Myös energiantuotanto tuli esille haastatteluissa. Monille tuli mieleen maaseudusta maataloustuotteet kuten vilja, maito ja liha. Jotkut mainitsivat erityisesti maataloustuotteiden puhtauden. Esille nousi myös huoli

torjunta-aineiden käytöstä ruuan tuotannossa lähinnä terveysvaikutusten takia.

Osa haastatelluista kuvaili maaseudun elinkeinorakenteen muutoksia. Jotkut kokivat muutokset vanhan, lapsuudenajan maaseudun tuhoutumisenä. Erityisesti karjatalouden siirtyminen suurempiin yksiköihin ja lehmien väheneminen maaseutumaisemasta olivat muuttaneet lapsuuden ajan maaseutukuvaa. Osa vastaajista koki, että entisaikojen maaseudun romantiikka häviää tehokkaamman elinkeinotoiminnan myötä.

Monet mainitsivat myös oman harrastuksensa. Monet haastatelluista marjastivat ja sienestivät. Metsänomistajat mainitsivat myös mahdollisuuden ruumiilliseen työhön, kuten metsätöihin ja taimikonraivaukseen. Metsästäystä harrastaville maaseutu oli itsestään selvä osa harrastusta.

Osa haastatelluista oli viettänyt lapsuutensa maaseudulla, joko asuen siellä tai vierailen lähisukulaisten luona. Ne, jotka olivat viettäneet lomiaan maaseudulla, mainitsivat usein maaseudun nimenomaan kesäisenä ympäristönä. Lämpimiä muistoja liittyi saunaan, lämpimiin kesiin, äitiin aittapolulla. He muistelivat myös maaseudun pihapiirin eläimiä, lemmiä, hevosia, lampaita, sikoja ja koiria.

Ikävänä maaseutuun liittyvänä mielikuvana haastatellut mainitsivat yleisesti palveluiden puutteen. Maaseudun autioituminen kosketti sekä maisemien ja ympäristön yleisenä muutoksena että palveluiden häviämisenä. Pitkät välimatkat ja etäisyydet palveluihin nousivat monesti esiin maaseutukuvan haitallisina puolina. Myös tukien antama leima maaseudun imagolle nousi esille haastatteluissa. Joillakin haastatelluista ei tullut maaseudusta mieleen mitään huonoja puolia.

Myös maaseudun ja kaupungin suhde nousi esille haastatteluissa. Maaseutu ja kaupunki tulivat esille toistensa vertailukohtina ja jossain määrin myös vastakohtina. Eräs haastatelluista kuvaili maaseudun taajamien ulkopuoliseksi alueeksi. Toisaalta maaseudun määrittely oli vertailukohdasta riippuvainen: suuresta kaupungista katsoen pienempi kunta on kokonaisuudessaan maaseutua, pienemmän kunnan taajamasta katsoen vain sitä ympäröivät maatalous- ja metsäalueet ovat maaseutua. Toisaalta osa haastatelluista koki, että maaseudun ja kaupungin fyysinen etäisyys on supistunut osittain tietoliikenteen takia. Vertaus kaupunkiin tai taajamaan oli yleensä positiivinen: maaseudulla on poissa taajamien hälinä ja kiire, ja ihmiset ovat auttavaisempia. Toimeentulomahdollisuudet maaseudulla olivat kuitenkin osan mielestä tiukemmassa kuin kaupungeissa.

4.4 Maaseudulla asuvat ihmiset

Haastatellut pitivät maaseudulla asuvia ihmisiä pääosin aivan samanlaisina, monenkirjavana joukkona kuin kaupunkilaisiakin. Maaseudun asukkaisiin liitettiin sellaisia ominaisuuksia kuin rauhallisuus, yritteliäisyys, monialaosaaminen, toisten ihmisten huomioon ottaminen ja sitkeys. Maaseutuympäristö vaikuttaa haastateltujen mielestä rauhoittavasti. Erityisesti metsä ja navetta ovat rauhoittavia paikkoja, vaikka peltotöissä välillä kiirettä onkin. Osaamiseen liitettiin omatoimisuus ja kyky tarttua toimeen, ja soveltaa aikaisempaa kokemusta. Originellit ihmiset ovat vähentyneet, mitä vastaaja piti vahinkona. Maanviljelijöitä pidettiin keskimäärin konservatiivisina ja muutosvastarintaisina, mutta muutos on jo nähtävissä. Nykyään maaseudun ihmiset seuraavat aikaansa ja ovat muuttaneet toimintatapojaan. Maanviljelijät kouluttautuvat, myös ulkomailla, ja ottavat käyttöön tietotekniikkaa. Haastatellut pitivät maanviljelijöitä ahkerina, jotka ovat omalla työllään ansainneet elantonsa. Heitä jopa ihailtiin, mutta ei kadhdittu.

Monet haastatelluista kokivat maaseudun sosiaalisen ympäristön muuttuneen. Aikaisemmin oltiin enemmän naapureiden ja kyläläisten kanssa tekemisissä, kyläiltiin ja juteltiin tavatessa. Nyt on kanssakäyminen vähentynyt ja naapuruston pienet lähitilat autioituneet. Naapuriapua kuitenkin edelleen tarjotaan. Kaupunkiympäristöön verrattuna naapurit myös tunnetaan paremmin. Erityisesti vanhemmat ihmiset ovat säilyttäneet vanhoja yhteisöllisiä tapoja. Maatalouden koneellistuminen on myös vähentänyt työvoiman tarvetta. Vastaajat pitivät aktiiviviljelijöitä kouluttuneina ja ammattitaitoisina, he tekevät myös yhteistyötä keskenään. Toisaalta osa koki, että yhteisöllisyyden käänköpuolena on uteliaisuus ja toisten tekemisten seuraaminen, mikä saattaa olla kiusallista.

Haastateltavat mainitsivat maaseudun asumismuotoina omakotitalot ja vanhemmalla väestöllä rivitalot kirkonkylissä. Asumistaso vaihtelee aivan kuin kaupungeissakin, eikä mukavuuksia ole sen vähempää kuin kaupungeissakaan. Maalla vapaa-ajan vietto liittyy enemmän luontoon kuin kaupunkilaisilla.

Maaseudun väestö on ikääntynyt, nuoret ovat muuttaneet taajamiin. Nuorten lähdön myötä maaseutukuntien panostus opetukseen ja kasvatukseen ei koidu kunnan hyväksi. Lapsiperheitä on vähän. Toisaalta kasvukeskusten ympäristössä maaseudulle muutto tuo uusia asukkaita. Vastaa-

jat toivat esille myös näkemyksen, että maaseudulle jääneet ovat onnellisia, että eivät ole lähteneet aikoinaan kaupunkiin vaan ovat voineet jäädä maaseudulle. Erään vastaajan mielestä maaseudulla sosiaaliset ongelmat, syrjäytyneisyys ja alkoholi-ongelmat tulevat enemmän esiin kuin kaupungissa, vaikka ongelmia ei määrällisesti olekaan enemmän. Kaupungissa voi olla yhteisöstä erillään jos haluaa.

4.5 Maaseudun elinkeinot

Haastateltujen mielestä maaseudulla toimeentulon saanti vaatii kekseliäisyyttä ja luovia ratkaisuja: valmiita malleja ei enää ole. Toimeentulo kertyy useammasta eri työstä, ja maaseudulla olo vaikuttaa työläältä tavalta asua ja saada elantonsa.

Maaseudun toimeentulon yleisimpinä lähteinä haastatellut pitivät maanviljelystä ja yrittäjyyttä. Yrittäjyyden aloista mainittiin maatalouden lisäksi kone- ja sorayrittäjät, kuorma-autoilijat, metsurit, timpurit sekä erilaiset palveluyrittäjät, jotka tarjoavat esimerkiksi polttopuuta. Marjatuotanto on yleistä joillain seuduilla. Naapurit erikoistuvat erilaisiin töihin ja tarjoavat myös toisilleen palveluita. Myös palkkatyö taajamissa on yleistä, vaikka työmatkat ovatkin aiempaa pidempiä. Maaseudulla on kuitenkin palkkatöitä tarjolla vähän. Haastateltavat mainitsivat kunnat ja palveluyritykset, kuten matkailuyritykset, työllistävinä tahoina. Tietotekniikka on tuonut mahdollisuuksia myös etätyöntekoon maaseudulta käsin. Etätyömahdollisuus on tuonut uusia asukkaita maaseudulle. Maaseudulla on myös joitain pienempiä teollisia työpaikkoja. Maaseudun väestö on joutunut vaihtamaan ammatiaan ja moni on lopettanut viljelyn. Maa- ja metsätaloudesta on tullut joillekin sivuelinkeino. Monet maanviljelijät harjoittavat myös erilaisia sivuelinkeinoja tai -ammatteja. Esimerkkeinä mainittiin lomamökkien vuokraus, juhlapalvelut, siivous- ja kotipalvelu, käsityöt ja mökkitalkkarihommot. Perinteisenä lisäansiona maaseudulla mainittiin marjanpaiminta. Monet haastatelluista tunsivat henkilökohtaisesti maanviljelijöitä, joilla on myös palkkatyö. Uusina maaseudun elinkeinoina mainittiin hevosityrittäjäisyys ja energiapuuyrittäjäisyys. Isoihin hevostalleihin liittyi myös ongelmia, eikä niiden katsottu edustavan perinteistä maaseutuelin-

keinoa. Pohjois-Suomessa myös porotalous ja kaivosala tuovat lisäansiomahdollisuuksia.

Maaseudun tulotasoa vastaajat pitivät yleisesti melko alhaisena. Työntantajien epäiltiin käyttävän hyväkseen sitä, että maaseudulla ei ole vaihtoehtoisia työtilaisuuksia, ja ihmiset suostuvat töihin pienemmällä palkalla. Kovalla työllä maatalousyrittäjä pääsee tuskin keskiansiotasolle, varsinkin jos lasketaan tuntiansioita. He pitivät näiden työtaakkaa erittäin suurena. Maaseudun tulotasoon vaikuttaa haastateltujen mielestä erityisesti maantieteellinen sijainti. Jotkut haastateltavat pitivät työn vapautta ja mielekkyyttä vastapainona alhaiselle palkkatasolle. Yrittäjinä maanviljelijät joutuvat tekemään investointeja. Haastateltujen mielestä näitä pidetään usein varakkuuden merkkeinä, vaikka kyseessä on velkarahalla ostetut välttämättömät työvälineet. Myös yksi haastatelluista piti koneita, paria autoa ja rakennusten hyvää kuntoa osoituksena hyvästä tulotasosta. Useimpien mielestä kannattava maatalous vaatii kuitenkin investointeja ja suurempaa tuotantoyksikköä ja monet maanomistajat perustavat yhtiöitä laajentaessaan toimintaa. Toisaalta todettiin, että rakennukset osataan myös itse pitää hyvässä kunnossa maaseudulla.

Haastatellut pitivät ongelmallisena maatalojen aputyövoiman vähyyttä. Syynä ovat nuorten muutto taajamiin ja työn alhainen palkkataso sekä huonot työajat. Nuoret eivät ole halukkaita maaseudun perinteiseen työhön, toisaalta nuorten muuttohalukkuuteen vaikuttaa maaseudun työpaikkojen vähyys. Työpaikkoja on myös siirtynyt maaseudulta kaupunkeihin. Ulkomaalaisten osuus maaseudun työvoimasta on kasvanut. Ulkomaisten marjanpoimijoiden mainittiin vievän osan mahdollisista maaseudun lisäansioista. Eräs vastaaja totesi kunnan työllisyyden laskeneen samanaikaisesti luonnonsuojelupinta-alan noustessa.

Maanviljelijät ovat joutuneet EU:n ja rakennemuutoksen myötä tiukkaan tilanteeseen ja siitä selvinneet ovat haastateltujen mielestä yritteliäitä ja ahkeria. Harva väestönosa on joutunut kestämaan yhtä paljon vuosien myötä. Perinteinen työ ja työnjako ovat muuttuneet rajusti viime vuosikymmenten aikana ja ihmiset ovat omaksuneet erilaisia toimintatapoja. Perinteisessä työnjakomallissa isäntä teki kesäisin pelto- ja talvisin metsätyöt ja emäntä hoiti karjan. Sen sijalle on kehitetty erilaisia, tapauskohtaisesti syntyneitä selviytymismalleja. Jompikumpi puolisoista käy nykyään usein palkkatöissä. Myös perinteisen maa- ja karjatalouden rinnalle on kehitetty sitä tukevia sivutoimintoja.

Koska maaseudun väestö on ikääntynyt, monet ovat jo eläkeläisiä. Joitakuita haastatelluista myös ihmetytti miten ihmiset nykyään saavat riittävän elannon maaseudulla. Yksi haastatelluista oletti maaseudulla eletävän peruspäivärahalla.

4.6 Maalla asuminen

Haastateltujen mielestä elämänlaatu ja -taso ovat maalla usein kaupunkiympäristöä parempia, jos taajamapalvelut ovat saatavilla. Esimerkiksi asuminen on väljempää ja edullisempää. Edellytyksenä on lisäksi molempien puolisoiden työssäkäyntimahdollisuus. Ongelmana on kuitenkin usein työpaikkojen vähyys.

Osa vastaajista haluaisi muuttaa maalle asumaan. Erityisesti jotkut niistä, jotka olivat asuneet lapsuudessaan maalla, haaveilevat palaamisesta sinne. Monilla muutto ajoittuisi eläkkeelle siirtymisen ajankohtaan. Maalla asumisen etuina nähtiin luontoharrastusten läheisyys ja kuntoilun helppous. Osan mielestä palveluiden tarjonta on maaseudullakin nykyisin suhteellisen hyvä. Puolison haluttomuus, lasten koulut ja kaverit sekä omat harrastukset estävät joidenkin paluumuuton maaseudulle.

Monet haluavat kuitenkin säilyttää asuinpaikkansa kaupungissa. Perheen elämäntapa, virikkeellisyys, joukkoliikennepalvelut, palvelutaso ylipäänsä ja työpaikat olivat yleisempiä mainittuja syitä kaupungissa asumiseen. Kaupungeissa on enemmän palveluita ja omaan elämäntyyliin liittyviä erilaisia tehtäviä ja sosiaalinen ympäristö työuran jälkeenkin. Erityisesti terveys- ja opetuspalveluiden vähäisyys huolestuttavat. Jotkut haluavat asua kaupungissa lähellä lapsiaan ja lapsenlapsiaan. Maaseudulle mennään kuitenkin mielellään harrastusten ja mökkeilyn pariin. Jotkut ovat harkinneet maallemuuttoa, mutta ovat päätyneet taajamaan pitkien välimatkojen vuoksi varsinkin, jos lasten kouluihin on pitkä matka. Joitakin mietityttää myös maaseudun tuleva kehitys: palveluiden ja väestön nähdään vähenevän entisestään tulevaisuudessa. Taajaman ja sen palveluiden läheisyydessä, alle 50 kilometrin etäisyydellä sijaitseva maaseutuasunto nähdään yhtenä mahdollisuutena. Maaseudulle rakentaminen nähdään myös suurempana riskinä pääoman arvonsäilymisen kannalta.

Osa haastatelluista asuu nykyäänkin osittain maaseudulla, tai viettää siellä enenevässä määrin aikaa. Oma mökki tai maatalo ei kuitenkaan kaikilla edes sovellu ympärivuotiseen asumiseen. Osa miettii miten viihtyisi maaseudulla, varsinkin jos kokemusta on etupäässä kesäisin maalla oleskelusta. Talviajan pimeys ja katuvalojen puute mietityttävät. Haastatelluissa tulikin esille myös vuorotteluvapaan suoma mahdollisuus kokeilla maalla asumista. Myös oma osaamattomuus rakentamisessa ja kunnossapidossa olivat esteenä maallemuuttoon.

4.7 Sosiaaliset siteet maaseutuun

Usealla haastatelluista oli maaseudulla asuvia sukulaisia, joihin he pitivät yhteyttä, usein viikoittain. Monen entisellä kotitilalla asuu sukulaisia. Entinen kotitila mainittiin usein myös suvun kohtaamispaikkana. Usein vanhemmat ja osa sisaruksista oli jäänyt kotiseudulle asumaan. Osalla yhteydenpito oli satunnaista, osalla hyvinkin kiinteää. Osa tunsi myös työn kautta maaseudulla asuvia henkilöitä. Ne, joilla on mökki maaseudulla, tunsivat yleisesti ympäristöstä ihmisiä, joilta haettiin elintarvikkeita ja puutavaraa sekä myös muita palveluita. Monilla etäisyys maalla asuviin sukulaisiin oli alle 150 kilometriä.

Yhteyttä pidettiin niin tapaamisilla kuin puhelimitse, facebookissa ja sähköpostitsekin. Asioiden hoito sähköpostitse koettiin helpoksi, kun ei tarvitse miettiä milloin toisen sopii puhua puhelimesta. Hoidettavia asioita olivat mm. tienpitoon tai rakennusten kunnossapitoon liittyvät seikat. Sukulaiset auttoivat myös metsätilan hoidossa.

Maaseudulla asuviin ihmisiin on tutustuttu myös puolison, sukulaisten, ystävien tai lasten kautta. Lisäksi toiminnalliset yhteisöt kuten kalastuskunta tutustuttaa paikallisiin ihmisiin. Metsästäjät olivat saaneet metsästyksen kautta ystäviä maaseudulta, joihin pitivät säännöllisesti yhteyttä. Yhteydenpito oli tiivistä varsinkin metsästyskautena. Metsänomistajat olivat tiiviimmin yhteydessä maaseudulla asuviin tuttuihinsa sulanmaan aikaan, harvemmin talvisaikaan. Kesämökkien omistajat olivat yhteydessä myös naapureihinsa.

4.8 Käynnit maaseudulla

Moni toivoi, että voisi käydä useammin mökillään. Käyntikertoja tuli monilla noin 10-20 vuodessa. Osa kävi kuitenkin tätä useammin, jopa viikoittain. Mökillä viihdytään yleensä useampia päiviä kerrallaan. Useat sanoivat viettävänsä maalla mökillään noin kolme kuukautta vuodessa. Pienempi osa asui maalla jopa puolet vuodesta. Käynnit ja oleskelu painoutuivat sulanmaan kaudelle. Maaseudulle vei harrastukset, kuten kasvimaa, marjastus ja metsästys, metsänhoito ja vierailut tuttujuen luona. Osa piti sukulaiskäyntejä veloitteena, osa haluaisi käydä useamminkin tapaamassa tuttujaan. Käyntiuseus riippui myös mökin tai maapaikan etäisyydestä.

Metsästäjät käyvät maaseudulla metsästävässä, mökillään ja tapaamassa tuttujaan. Myös koiraharrastus vie maaseudulle. Moni sanoi, että kävisi useammin metsästävässä, jos siihen olisi ajan puolesta mahdollisuus. Jahdeissa metsästäjät saattoivat olla useampia päiviä kerrallaan. Monet metsänomistajat tekivät metsätöitä, osa jopa niin paljon, että metsätila tuntui ajoittain työleiriltä. Yleisimpinä tehtyinä työlajeina mainittiin raivaus ja istutus. Osa metsänomistajista mielsikin kaupungin rentoutumisen paikaksi, kun taas metsäpalstalla tehdään töitä. Osalle maaseutu oli puuhastelun paikka, osalle enimmäkseen rentoutumisen, jolloin esimerkiksi korjaus- ja metsänhoitotöitä oli ulkoistettu.

Moni haluaisi viettää nykyistä enemmän aikaa maaseudulla, osa oli tyytyväinen nykyiseen käyntimääräänsä. Tyytyväiset kävivät maaseudulla yleisesti vähintään kerran kuussa. Käyntejä rajoittivat työ, vapaaehtoistoiminnat, lähisukulaiset kaupungissa, pitkä matka omaan paikkaan maaseudulla sekä oma terveys ja jaksaminen. Erityisesti kaupungissa asuvat lapset ja lapsenlapset vähensivät mahdollisuutta viettää aikaa enemmän maaseudulla. Pitkään matkaan liittyi niin ajallinen kuin kustannuksellinenkin puoli. Metsänomistajista osa kävi metsätilallaan tarpeen mukaan, eikä määrittele käyntimäärää käyntihalukkuutensa mukaisesti.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa tarkasteltiin kaupunkilaisten suhdetta maaseutuun väestölle kohdistutun kyselytutkimuksen ja kaupunkilaisten metsästäjien ja metsänomistajien haastattelujen valossa. Monissa kysymyksissä maaseudulla asuvien ja kaupunkilaisten toiveet maaseudun kehityksen suhteen eivät eronneet merkitsevästi.

Kaupunkilaiset suhtautuvat maaseutuun pääosin myönteisesti. Hyvin harva myöskään kokee, että maaseudulla ei olisi merkitystä omalle elämälle tulevaisuudessa. Koska monella on lapsuuteen liittyviä muistoja maaseudusta, suhtautuminen on myös usein nostalgista, jopa romanttista. Esimerkiksi maatalouden tehostamista ei toivota tulevaisuudessa. Maaseutuun yhdistetään yleisesti puhtaus, rauha ja luontoon liittyviä mielikuvia. Maaseudulla asuminen nähdään elämäntapakysymyksenä, jossa rankka työ ja työolot ovat itsestään selvyyksiä, mutta vastapainona on vapaus ja luonnonläheisyys.

Nykyisin kuusi kymmenestä maallemuuttajasta on lähtöisin kaupungista, mutta myös taajaan asutuista kunnista muutetaan maaseudulle. Maaseutualueidenkin välinen muutto on vilkasta. Usea toivoo voivansa myös itse muuttaa joskus maalle. Työpaikka, perhe ja harrastukset pitävät ihmiset kuitenkin todellisuudessa usein kaupungissa. Maaseudun ongelmana nähdään yleisesti myös palveluiden puute, joka estää muun muassa vanhempaa väestöä muuttamasta maaseudulle. Mikäli palvelutaso alenee, alenee maaseudun vetovoimaisuus asuin- ja työpaikkana. Palvelujen väheneminen koskettaa paitsi maaseudun väestöä, myös niitä kaupunkilaisia, jotka viettävät suuren osan vapaa-ajastaan maaseudulla.

Erityisesti kaupunkien ympäristössä sijaitsevat maaseutumaiset kunnat voivat tulevaisuudessa olla houkutteleva vaihtoehto kaupunkimaisen asu-
misen sijasta. Palveluiden tarjonta ja monipuolisten työmahdollisuuksien edistäminen poistaisivat esteitä laajemmin maaseudulle muutolta. Erityisesti pääkaupunkiseudun asukkaat uskovat maaseudulta käsin tehtävien

etätöiden lisääntyvän tulevaisuudessa. Itse etätöitä uskoo tekevänsä noin kymmenes vastaajista.

Maaseudun elinkeinokuvaa leimaa erityisesti maatalous. Vaikka moni toivoisi maaseudun elinkeinojen monipuolistuvan, harvempi uskoo näin tapahtuvan. Kuitenkin Suomessa maatilat ovat asteittain muuttuneet aikaisempaa monialaisemmiksi. Palveluiden osuus maaseutualueiden työpaikoista on silti vasta runsas puolet, kun se kaupungeissa on noin kolme neljäsosaa. Toimivan ja elinvoimaisen maaseudun kannalta palvelualojen työpaikat ovat jatkossa merkittäviä.

Suuri osa kaupunkilaisista haluaisi kuitenkin asua edes osittain maalla tai viettää vapaa-aikaansa maaseutuympäristössä. Nykyiseen asuintapaan verrattuna yksinomaan kaupungissa asuminen oli vähemmän suosittua ja monet haaveilevat toisen asunnon hankinnasta maaseudulta. Maaseudulla halutaan käydä useammin kuin nykyisin on mahdollista. Monelle kaupunkilaiselle maaseutu merkitsee ennen kaikkea rentoutumisen paikkaa. Yhtä lailla monille maaseutu tarjoaa mielekästä toimintaa harrastusten tai maanomistajuuden myötä.

Metsänhoito oli haastatelluille etupäässä rakas ja tuottava harrastus. Metsänomistajista osa tekee itse osan metsätöistä, erityisesti keveämmät työt, kuten taimikonhoidon ja istutuksen. Osalla velvollisuuden tunne liittyi vanhoihin rakennuksiin, eikä niinkään metsään. Osalle hyvä metsänhoito oli kunnia-asia ja myös velvollisuus. Hyvä metsänhoito oli nimenomaan metsien aktiivista hoitoa ja käyttöä. Moni poti huonoa omaa tuntoa siitä, että omat metsät eivät olleet niin hyvin hoidettu kuin pitäisi. Esimerkiksi taimikonhoitoa pitäisi tehdä lisää. Metsien käyttö nähtiin uusiutuvan luonnonvaran käyttönä, joka tuottaa hyötyä koko maalle.

Metsästys sitoo harrastajansa maaseutuun ja saa mielenkiinnon heräämään maaseudun asioita kohtaan. Osalla vastaajista myös työ liittyi maaseutuun. Heille metsästys monipuolisti kuvaa maaseudulla asumisesta. Tietoa paikkakunnan asioista saatiin niin maaseudun lehdistä ja muista tiedotusvälineistä, kuin tutuilta ja ystäviltäkin. Metsästysasioista tietoa saadaan erityisesti metsästysalan lehdistä. Metsästys herättää mielenkiintoa maaseudun asioita sekä maa- ja metsätaloutta kohtaan.

LÄHTEET

- Aarnio, J. & Härkönen, S. 2007. Hirvestä hyötyjä ja kustannuksia. Metsätieteen aikakauskirja 2/2007: 101-106.
- Apo, Satu (1996). Maalainen; junti vai sankaritalonpoika? Luento Studia Ruralia -sarjassa. Helsingin yliopisto. 1996
- Bryden, John (2001). Rurality in a Nordic Scottish Context. Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development 5th Annual Conference, Esbjerg, Denmark. Esitelmä.
- Ekman, K., 2009. Metsästyksen mediassa. Esitelmä, riistapäivät 2009
- Elovirta, P. 1995. Metsäsektorin työmarkkinoiden rakennemuutos. Julkaisussa: Palo, M. & Elovirta, P. (toim.). Työtä metsästä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 562: 47-53.
- Hentilä, H. & Joki-Korpela, L. 2004. Liikunnan olosuhteet yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoitusprosessissa. Liikunnan olosuhteet yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoitusprosessissa. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto. Julkaisu AO B 25. 61 s
- Hänninen, H. 2010. Metsänomistusrakenteen muutos ja palvelutarpeet. Seminaariesitys MHY-päivät 28.-29.1.2010 Kongressikeskus Fellmanni, Lahti.
- Kahila, P. & Saartenoja, A. 2002. Neljä mallia kaupungin ja maaseudun välisestä suhteesta.
- Karppinen, H., Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002a. Hyödyntävätkö kaupunkilaiset ja naiset metsiään? Metsäntutkimus 1: 4-5.
- Karppinen, H. & Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002b. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. 83 s.
- Laasanen, J. 2008. Järvisseudun ja Kuusiokuntien alueen kylien vetovoimaisuus. Raportteja 34. 78 s.
- Liukkonen, T., Bisi, J., Hallila, H. & Joensuu, O. 2007. Mielipiteitä metsästyksessä valtion mailla. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 84. Tampereen Yliopistopaino, Tampere.

- Maa- ja metsätalousministeriö. 2000. Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000-2006.
- Metsästäjien keskusjärjestö. 2009. Kotisivut: www.riista.fi
- Paltila Y. – Niemi E. 2003. Maaseutu EU-ohjelmakauden 2000-2006 alussa – Maaseutuindikaattorit. Katsauksia 2, Tilastokeskus.
- Pelkonen, J. & Tyrväinen, L. 2005. Kaupunkiviheralueiden koetut arvot ja merkitykset asukkaille Länsi-Vantaalla. Helsingin yliopisto, metsäekologian laitos. 59 s.
- Petäjäistö, L., Aarnio, J., Horne, P., Koskela, T. & Selby, A. 2005. Kansalaismielipide hirvikannasta ja sen säätelystä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 945. Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimusyksikkö. 27 s.
- Pyykkönen, P., Lehtonen, H., Koivisto, A. 2010. Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2020. PTT työpapereita. 125. 24 s.
- Rannikko, P. 2006. Syrjäinen maaseutu jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Maaseudun uusi aika.
- Rannikko, P. 2004. Sosiaalinen kestävyys syrjäisen maaseudun metsätaloudessa. Julkaisussa: Lehtinen, A. & Rannikko, P. Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa. Metsälehti Kustannus.
- Rouhiainen, V. 2002. Suomalaisten maaseutukuvat. Julkaisussa Hyyryläinen, T. & Katajamäki, H. (toim.) Muutoksen maaseutu. Artikkelikokoelma. Rural Studies. Maaseutuopinnot. Mikkeli. s. 139-150.
- Rämö, A-K. 2005. Etämetsänomistajan rooli. Alustus. Pääkaupunkiseudun metsänomistajien vuosikokous. Helsinki 16.03.2005.
- Rämö, A-K. & Toivonen, R. 2009. Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja nro 216.
- Selby, A. & Petäjäistö, L. 2007. Hirviseurueiden tulevaisuuden näkymät. Metsätieteen aikakauskirja 2/2007: 119-121.

- Tiitola, S. 2000. Rakentamattomat alueet Helsingin kaupunkirakenteessa ja maankäytön suunnittelussa. Helsingin yleiskaava 2002. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksiä 2000:4. 102 s.
- Toivonen, A-L. 2009. Suomalainen metsästäjä 2008. Riista- ja kalatalous, Selvityksiä 19/2009. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki. 22 s.
- Tyrväinen, L. 1999. Monetary valuation of urban forest amenities in Finland. Finnish Forest Research Institute. Research papers 739.
- Tyrväinen ym. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja merkitys psyykkiseen hyvinvointiin.
- Van Herzele, A. & Wiedemann. 2002. A monitoring tool for the provision of accessible and attractive urban green spaces. *Landscape and Urban Planning* 966 (2002): 1–18.
- Valkeapää et al. 2008. Suomen metsät ja metsäpolitiikka – kansalaisten näkemyksiä.
- Yritysrekisteri. Tilastokeskus.

PTT julkaisuja, PTT publikationer, PTT Publications

22. Hanna Karikallio. 2010. Dynamic Dividend Behaviour of Finnish Firms and Dividend Decision under Dual Income Taxation
21. Satu Nivalainen. 2010. Essays on family migration and geographical mobility in Finland
20. Terhi Latvala. 2009. Information, risk and trust in the food chain: Ex-ante valuation of consumer willingness to pay for beef quality information using the contingent valuation method.
19. Perttu Pyykkönen. 2006. Factors affecting farmland prices in Finland
18. Vesa Silaskivi. 2004. Tutkimus kilpailuoikeuden ja maatalouden sääntelyn yhteensovittamisesta.

PTT raportteja, PTT forskningsrapporter, PTT Reports

230. Kyösti Arovuori – Hanna Karikallio – Perttu Pyykkönen. 2011. Voimasuhteiden kehitys Suomen ruokamarkkinoilla
229. Pasi Holm ja Janne Huovari. 2011. Kunnat verouudistuksen maksajina? Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut nro 63
228. Petri Mäki-Fränti. 2011. Liikennehankkeiden epäsuorien taloudellisten vaikutusten arviointi. Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 02/2011
227. Matleena Kniiivilä – Paula Horne – Marjatta Hytönen – Jukka-Pekka Jäppinen – Arto Naskali – Eeva Primmer – Janne Rinne. 2011. Monia hyötyjä metsistä – ekosysteemipalveluiden yhteistuotanto ja tuotteistaminen
226. Anna-Kaisa Rämö – Emmi Haltia – Paula Horne – Harri Hänninen. 2011. Yksityismetsien puuntarjonta – Puunmyyntipäätökseen vaikuttavat tekijät
225. Veera Laiho – Anneli Hopponen – Terhi Latvala – Anna-Kaisa Rämö. Eriytyisryhmien työkyky – työttömät ja vammaiset
224. Pasi Holm – Veera Laiho. 2010. Sairaanhoidtovakuutus – sairaus vai mahdollisuus
223. Markus Lahtinen. 2010. Yksityinen varautuminen hoivamenoihin – Vaihtoehtoisia malleja oman hoivan rahoittamiseen

PTT työpapereita, PTT diskussionsunderlag, PTT Working Papers

131. Petri Mäki-Fränti – Markus Lahtinen – Sami Pakarinen – Lauri Esala. 2011. Alueellisten asuntomarkkinoiden kehitys vuoteen 2013
130. Perttu Pyykkönen – Teemu Seppälä – Tapani Yrjölä. 2011. Rehun sopimustuotannon mahdollisuudet Kainuussa
127. Pasi Holm – Veera Laiho – Sami Pakarinen. 2010. Tupakkaveron rakenteen muutos
126. Leena Kerkelä – Jyri Hietala – Sami Pakarinen. 2010. Energiapaketin alue-taloudelliset vaikutukset
125. Perttu Pyykkönen – Heikki Lehtonen – Anu Koivisto. 2010. Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2020
124. Sami Pakarinen. 2010. Vertical price transmission in the Finnish import fruit markets
123. Satu Nivalainen – Anneli Hopponen. 2010. Varusmiesten työkyky